

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна  
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»  
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

**ДО ЗАХИСТУ**  
**завідувач кафедри**  
**світової політики, дипломатії**  
**та туристичного бізнесу**  
**доц. Парфіненко А.Ю.**

---

## **Кваліфікаційна робота** **бакалавра**

на тему: «Євроінтеграційна політика Франції»

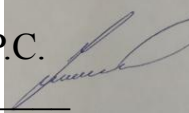
Виконала: студентка 4 курсу групи УК-41  
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,  
суспільні комунікації та регіональні студії»

Ситник Маргарита Максимівна 

\_\_\_\_\_  
(прізвище та ініціали)

Керівник: к.іст.н., доц. Онацький М.Ю. 

\_\_\_\_\_  
(прізвище та ініціали)

Рецензент: к.екон.н., доц. Коваленко Р.С. 

\_\_\_\_\_  
(прізвище та ініціали)

### **Підсумкова оцінка:**

за національною шкалою: \_\_\_\_\_

кількість балів: \_\_\_\_\_

Голова Екзаменаційної комісії:

\_\_\_\_\_

(підпис)

Велієв Фаріз Тейюб огли

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) другий (магістерський)

Напрямок підготовки

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

**ЗАТВЕРДЖУЮ**  
завідувач кафедри світової  
політики, дипломатії та  
туристичного бізнесу  
доц. Парфіненко А. Ю.

«\_\_\_\_\_» 2025 року

**ЗАВДАННЯ**

**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)**

Ситник Маргаріти Максимівни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи «Євроінтеграційна політика Франції»

керівник роботи Онацький Максим Юрійович к.іст.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету №4001-5/869 від 02.04.2025

2. Строк подання студентом роботи 28.05. 2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

дослідити джерела та наукову літературу з теми дослідження; скласти соціально-економічний та політичний профіль Французької Республіки; розглянути понятійно-категоріальний апарат дослідження; висвітлити роль та місце Франції в Європейському Економічному Співтоваристві (1957 – 1992 рр.); дослідити участь Французької Республіки в євроінтеграційних

процесах у 1990-х – на початку 2000-х рр.; проаналізувати особливості євроінтеграційної політики Франції в період президентства Н. Саркозі та Ф. Олланда; розглянути проект реформування ЄС, запропонований президентом Е. Макроном; визначити особливості євроінтеграційної політики Франції на сучасному етапі.

4. План роботи:

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Науково-теоретичні аспекти проблеми дослідження
2	Розділ 2. Франція в процесах європейської інтеграції в другій половині ХХ – першій чверті ХХІ ст.

5. Дата видачі завдання 15.11. 2024 р.

Студентка



підпис

**М. М. Ситник**

ініціали, прізвище

Керівник роботи



підпис

**М. Ю. Онацький**

ініціали, прізвище

## АНОТАЦІЯ

### **Ситник М. М. Євроінтеграційна політика Франції.**

Робота присвячена дослідженню євроінтеграційної політики Французької Республіки. Проаналізовано джерела та наукову літературу з теми кваліфікаційної роботи. Розглянуто понятійно-категоріальний апарат дослідження. Складено соціально-економічний та політичний профіль Франції.

Висвітлено роль та місце Франції в Європейському Економічному Співтоваристві в 1957–1992 рр. Досліджено участь Франції в євроінтеграційних процесах наприкінці ХХ – в першій чверті ХХІ ст. Здійснено порівняльний аналіз євроінтеграційної політики Франції в період президентства Ніколя Саркозі та Франсуа Олланда. Розглянуто проєкт реформування ЄС, ініційований президентом Еммануелем Макроном, та особливості його реалізації.

**Ключові слова:** Франція, євроінтеграція, Європейське Економічне Співтовариство, Європейський Союз, проєкт реформування ЄС.

## ANNOTATION

### **Sytnyk M. M. France's European Integration Policy.**

This work is devoted to the study of the European integration policy of the French Republic in the context of the development of European integration. Sources and scientific literature on the research topic have been analyzed. The conceptual and categorical apparatus of the study has been examined. A socio-economic and political profile of France has been compiled.

The role and place of France in the European Economic Community 1957–1992 have been highlighted. France's participation in European integration processes at the end of the 20th and in the first quarter of the 21st century has been investigated. A comparative analysis of France's European integration policy during the presidencies of Nicolas Sarkozy and François Hollande has been conducted. The project for reforming the EU, initiated by President Emmanuel Macron, and the specifics of its implementation have been reviewed.

**Key words:** France, European integration, European Economic Community, European Union, EU reform project.

## ЗМІСТ

<b>Вступ</b>	<b>3</b>
<b>Розділ 1. Науково-теоретичні аспекти проблеми дослідження</b>	<b>6</b>
1.1. Джерельна та наукова база роботи	6
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	12
1.3. Соціально-економічний та політичний профіль Франції	17
<b>Розділ 2. Франція в процесах європейської інтеграції в другій половині XX – першій чверті XXI ст.</b>	<b>25</b>
2.1. Роль та місце Франції в Європейському Економічному Співтоваристві (1957 – 1992 рр.)	25
2.2. Участь Французької Республіки в євроінтеграційних процесах в 1990-х – на початку 2000-х рр.	36
2.3. Євроінтеграційна політика Франції в період президентства Н. Саркозі та Ф. Олланда: порівняльна характеристика	43
2.4. Проєкт реформування ЄС президента Е. Макрона та особливості його реалізації	50
<b>Висновки</b>	<b>58</b>
<b>Список використаних джерел</b>	<b>61</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Французька Республіка є однією з провідних держав Європи. Країна має розвинену економіку, є членом Ради Безпеки ООН, володіє ядерною зброєю. Франція є співзасновницею та учасницею ряду впливових міжнародних організацій, серед яких – ООН, НАТО, СОТ, Велика сімка, Велика двадцятка та ін.

Важлива роль належить Французькій Республіці також і в процесі становлення та розвитку найбільш успішного міждержавного об'єднання – Європейського Союзу. Багато в чому успіх даного інтеграційного проєкту став можливим саме завдяки зусиллям та активній участі Франції.

Після завершення «холодної війни» євроінтеграційна політика Франції спрямована на формування багатопольярного світу, в якому Європейське Співтовариство має постати в якості потужної сили. Саме цій меті підпорядковано ряд французьких ініціатив, зокрема – започаткування спільної зовнішньої політики та політики безпеки, а також економічного та валютного союзу, запровадження єдиної європейської валюти, спільної оборонної політики, створення автономних від НАТО європейських збройних сил, просування ідеї «стратегічної автономії» Європи, тощо.

Для України, яка прагне повноцінної інтеграції до ЄС, розуміння євроінтеграційної політики Франції набуває особливого, практичного значення. Французька Республіка є одним із ключових партнерів нашої держави, чия підтримка та досвід вдалого балансування між національними інтересами та участю в спільних європейських проєктах надають цінні уроки для розробки власної ефективної стратегії євроінтеграції України. В зв'язку з цим актуального значення набуває всебічне та комплексне вивчення місця та ролі Франції в ЄС та особливостей євроінтеграційної політики П'ятої Республіки.

**Об'єктом дослідження** виступає євроінтеграційна політика Франції.

**Предметом дослідження** є напрями та механізми здійснення євроінтеграційної політики Франції.

**Мета роботи** – дослідження особливостей євроінтеграційної політики Франції в другій половині ХХ – першій чверті ХХІ ст.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні **завдання**:

- проаналізувати джерельну та наукову базу роботи;
- розглянути понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- скласти соціально-економічний та політичний профіль Франції;
- дослідити участь Франції в Європейському Економічному Співтоваристві в 1957 – 1992 рр.;
- проаналізувати основні напрями євроінтеграційної політики Франції в 1990-х – на початку 2000-х рр.;
- здійснити порівняльну характеристику євроінтеграційного курсу Франції в період президентства Н. Саркозі та Ф. Олланда;
- проаналізувати проєкт реформування ЄС президента Е. Макрона та дослідити особливості його практичної реалізації.

**Ступінь вивченості проблеми** в науковій літературі свідчить про значну увагу вчених до питань європейської інтеграції та ролі Франції в цьому процесі. Серед вагомих праць вітчизняних та зарубіжних дослідників слід відзначити роботи, присвячені інституційному розвитку ЄС (П. Луцишина, С. Федонюка [17], В. Копійки [13], Л. Герасіна [5], Д. Бабія, М. Прихненко [6]), зовнішній політиці Франції (В. Авраменка [4], Л. Кочубея [15], С. Толстова [26], В. Amable, S. Palombarini [30], L. Schulten [73], D. Dimitrakopoulos [38]) та її відносинам з іншими членами Союзу (А. Грубінка [9], D. Haglund [40], J. Howorth [42]). Проте, комплексна оцінка еволюції євроінтеграційної політики Франції, з урахуванням змін внутрішньополітичної ситуації та зовнішніх викликів, потребує подальшого поглибленого дослідження даної теми.

**Джерельної база дослідження** охоплює широке коло офіційних документів Європейського Союзу та Французької Республіки, матеріали періодичних видань, статистичні дані та аналітичні звіти.

**Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні системного підходу, що дозволяє розглядати євроінтеграційну політику Франції як складну багаторівневу систему. Також у процесі дослідження було використано порівняльний метод для аналізу еволюції політики Франції в різні періоди, та конструктивістський підхід для дослідження ролі ідей у формуванні зовнішньополітичних пріоритетів П'ятої Республіки.

**Практична значущість дослідження** полягає у можливості використання його результатів для поглиблення розуміння сучасних процесів європейської інтеграції, підготовки аналітичних матеріалів з питань зовнішньої політики Франції та ЄС, а також у навчальному процесі при викладанні відповідних дисциплін.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення та результати дослідження були представлені на:

1) Всеукраїнській науково-практичній конференції «Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети» (Харків, 16 травня 2024 року). Тези доповіді «Еволюція позиції Франції щодо розширення ЄС (1990-і– початок 2000-х рр.)» були опубліковані.

2) Всеукраїнській науково-практичній конференції «Україна у світових міжнародно-регіональних політичних та економічних процесах» (13 грудня 2024 р.). Тези доповіді «Франко-німецький тандем в ЄС після BREXIT: процеси та тенденції розвитку» були опубліковані.

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 60 сторінок основного тексту та 2 таблиць. Список джерел включає 88 найменувань літератури, 37 електронних публікацій.

## РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

### 1.1. Джерельна та наукова база роботи

Представлене дослідження спирається на ґрунтовний аналіз джерельної бази та наукової літератури, що дозволяє не лише простежити основні етапи розвитку європейської інтеграції, але й з'ясувати внесок Франції в цей процес. Аналізуючи джерела та наукові роботи, ми отримуємо можливість не лише простежити еволюцію європейської інтеграції, але й виявити фактори, що вплинули на позицію Франції в цьому процесі.

Розглядаючи джерельну базу дослідження, варто наголосити на важливості офіційних документів Європейського Союзу, таких як установчі договори – Договір про заснування Європейської Економічної Спільноти [2], Договір про Європейський Союз [3], Ніццький договір [1], Лісабонський договір [82], рішення Європейської Ради та Європейського Парламенту, а також інші нормативні акти ЄС. Ці документи є першоджерелами, що фіксують етапи розвитку інтеграції, інституційні зміни та політичні домовленості, в яких Франція відігравала безпосередню роль.

Договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства (1957 р.), підписаний у Римі, започаткував перші кроки на шляху економічної інтеграції, де Франція, як одна з держав-засновниць, відіграла ключову роль у визначенні цілей та механізмів спільного ринку [2]. Розуміння специфіки прийняття рішень в ЄС неможливе без аналізу Люксембурзького компромісу (1966 р.), який засвідчив важливість врахування національних інтересів, включно з французькими, у процесі інтеграції [69].

Подальший якісний стрибок у розвитку інтеграції відображено в Договорі про Європейський Союз (1992 р.) (Маастрихтський договір), який трансформувач ЄЕС у Європейський Союз, значно розширивши сфери співпраці [3]. Активна участь Франції в ініціюванні та розробці цього договору підкреслює її стратегічне бачення майбутнього об'єднаної Європи.

Інституційні зміни та адаптацію ЄС до нових викликів відображає Ніццький договір (2001 р.), який вніс важливі корективи до основоположних угод [1]. Еволюцію інституційної структури та розподіл повноважень відображає Лісабонський договір [82].

Окрему групу джерел складають рішення Європейської Ради та Європейського Парламенту, а також статистичні дані Європейської Комісії та Національного інституту статистики Франції, що надають об'єктивну картину економічного стану країни в контексті її євроінтеграційного курсу. Матеріали статистичного характеру публікуються Європейською Комісією та Національним інститутом статистики. Звіти Європейської Комісії містять макроекономічні прогнози та оцінки економічної ситуації у Франції в контексті її євроінтеграційного курсу [72]. Національний інститут статистики публікує офіційні статистичні дані, що стосуються розвитку французької економіки, включаючи обсяг ВВП, розмір інфляції та рівень зайнятості в країні [63, 75].

Розглядаючи історіографічну базу нашого дослідження, слід зазначити, що обрана тема знайшла широке висвітлення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених.

Важливе значення для розуміння сутності міжнародних відносин, а відтак і процесів європейської інтеграції, мають праці представників конструктивістського напрямку. Так, у статті А. Вендта «Anarchy is What States Make of It» висувається думка про те, що міжнародна система формується шляхом взаємодії різних акторів, їх ідей та ідентичностей. Цей підхід дозволяє вийти за межі суто реалістичних чи ліберальних пояснень природи міжнародної системи та глибше проаналізувати, як європейська ідентичність Франції, її національні пріоритети впливають на формування та реалізацію її євроінтеграційної політики. Вказаний підхід додає дослідженню глибинний соціальний та ідейний вимір [53].

Теоретичні підходи до аналізу європейської інтеграції представлені також у публікації М. Поллака. В роботі міститься аналіз інтеграційних процесів у Європі з точки зору теорії міжнародних відносин [45].

Порівняльному аналізу теоретичних підходів до вивчення процесів європейської інтеграції, зокрема теорії неофункціоналізму та традиційних міждержавних підходів присвячена стаття О. Ковальнової. Авторка розглядає ключові положення теорії неофункціоналізму та його вплив на розуміння ранніх етапів європейської інтеграції [12].

Серед наукових праць, які формують теоретичну основу дослідження, особливе місце займають роботи В. Копійки [13; 14]. У своїй праці "Європейський Союз: заснування і етапи становлення" автор надає комплексний історичний огляд процесу європейської інтеграції від його витоків до початку XXI ст. Автор детально розглядає передумови, етапи становлення та ключові події в історії європейської інтеграції, аналізуючи роль різних країн, зокрема, Франції, на кожному з цих етапів. Вказана праця є важливою з точки зору розуміння загального контексту розвитку ЄС та місця Франції в цьому процесі [14].

В іншому дослідженні "Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу" В. Копійка аналізує теоретичні засади та практичні аспекти розширення ЄС, що безпосередньо стосується зовнішньополітичних пріоритетів Франції. Автор розглядає різні хвилі розширення, їх політичні та економічні наслідки, а також роль ключових країн ЄС, включаючи Францію, в цьому процесі. Робота має важливе значення для розуміння зовнішньополітичних пріоритетів Франції [13].

Стаття А. Грубінко містить аналіз ролі Великої Британії в процесі європейської політичної інтеграції до її виходу з Європейського Союзу. Автор досліджує, як позиція Лондона впливала на процес формування ключових механізмів та інститутів ЄС. Хоча робота безпосередньо не стосується Франції, вона є важливою для розуміння контексту, в якому розвивалася

європейська інтеграція та формувалась політика інших гравців, включаючи Францію [9].

Інституційні аспекти ЄС та роль Франції в них розкриваються у праці Г. Вархова в якій автор аналізує інституційну структуру, повноваження та особливості функціонування Європейського парламенту, як однієї з ключових інституцій Європейського Союзу. Автор детально розглядає еволюцію ролі Європарламенту в процесі прийняття рішень, його взаємодію з іншими структурами ЄС, зокрема з Європейською Комісією та Радою Міністрів. Розуміння особливостей функціонування Європейського парламенту є важливим з точки зору оцінки впливу Франції на європейську політику, оскільки французькі депутати є активними учасниками діяльності цього законодавчого органу [7].

О. Грицина досліджує специфіку партійної системи Франції, аналізуючи її структуру, еволюцію та вплив на політичний процес. Автор розглядає ключові політичні партії, їх ідеологічні засади, електоральну підтримку та роль у формуванні державної політики. Розуміння внутрішньополітичного ландшафту Франції є важливим з точки зору аналізу її європейської політики, оскільки позиція французьких політичних партій щодо процесу європейської інтеграції значною мірою визначає стратегію країни в ЄС [8].

В публікації В. Авраменка досліджено еволюцію французької політики безпеки в контексті формування Спільної європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО) та її взаємодії з НАТО. Автор аналізує ключові чинники, що впливають на позицію П'ятої Республіки в цій сфері, включаючи її історичні традиції, національні інтереси та бачення ролі Європи у світовій політиці. Особлива увага приділяється французьким ініціативам щодо зміцнення європейської оборонної ідентичності. Робота є цінною з точки зору розуміння того, як Франція прагне поєднати свої національні інтереси в сфері безпеки з процесом європейської інтеграції у цій чутливій сфері [4].

Не менш важливим для розуміння внутрішніх чинників, що впливають на європейську політику Франції, є з'ясування причин посилення

евроскептичних настроїв у країні. Даний аспект вивчається у праці О. Тарнавського. Автор аналізує феномен євроскептицизму у Франції, розглядаючи основні причини зростання критичного ставлення до європейської інтеграції серед французького населення та політичних сил. Науковець досліджує соціально-економічні, політичні та культурні фактори, що формують євроскептичні настрої у французькому суспільстві. Розуміння цих внутрішніх чинників є важливим для аналізу європейської політики Франції та її майбутніх перспектив у ЄС [25].

У статті О. Ковальнової здійснений порівняльний аналіз теоретичних підходів до вивчення процесів європейської інтеграції з точки зору теорії неофункціоналізму. Авторка розглядає ключові положення неофункціональної теорії та її вплив на розуміння ранніх етапів європейської інтеграції. Для нашого дослідження ця робота є важливою, оскільки теорія неофункціоналізму мала значний вплив на формування євроінтеграційної політики Франції на початкових етапах її становлення [12].

Сучасні виклики, з якими стикається Франція в ЄС, також отримали висвітлення у численних наукових працях. Окрема увага при цьому приділяється проєкту реформування ЄС президента Е. Макрона. Зокрема, в роботі О. Губара проаналізовані основні положення даного проєкту [54].

У публікації С. Толстова "Французькі зовнішньополітичні ініціативи в період президентства Емманюеля Макрона" досліджено ключові зовнішньополітичні ініціативи Франції в період президентства Е. Макрона. Науковець аналізує пріоритети французької зовнішньої політики, її підходи до вирішення міжнародних проблем та роль Франції у європейських справах. Робота є важливою для розуміння сучасного зовнішньополітичного курсу П'ятої Республіки на міжнародній арені та її впливу на процеси європейської інтеграції [26].

Серед публікацій українських науковців, присвячених дослідженню особливостей економічного розвитку Французької Республіки, слід назвати статтю О. Чернової та Н. Когун «Пріоритетні напрями розвитку економіки

Франції», де аналізуються ключові напрями розвитку економіки Франції на сучасному етапі. Автори розглядають стратегічні галузі, державні програми та реформи, спрямовані на підвищення конкурентоздатності та економічного зростання країни. [28].

В дослідженні Н. Дуmineць розглядаються ключові характеристики галузевої та територіальної організації французької економіки. Авторка аналізує внесок різних секторів у ВВП країни, особливості регіонального розвитку та рівень економічної активності в різних регіонах Франції. Ця інформація є важливою для розуміння економічних інтересів Франції в рамках ЄС, її позиції щодо спільної економічної політики та впливу європейської інтеграції на різні регіони Франції та сектори французької економіки [10]. Вказані наукові публікації мали важливе значення в процесі складання соціально-економічного профілю Французької Республіки

Дослідження М. Карсона присвячене вивченню соціального виміру політики ЄС, що є важливим для розуміння євроінтеграційної політики Франції [35]. Праця А. Мессіни "Об'єднання Європи" містить інформацію про ранні етапи європейської інтеграції та перші кроки Франції в цьому напрямі [88].

Правові основи європейської інтеграції та роль Франції у їх формуванні відображені в праці О. Скрипнік "Історія європейської інтеграції", де автор розглядає ключові етапи, рушійні сили та інституційні зміни в процесі об'єднання Європи, аналізуючи роль Франції на кожному з цих етапів. Монографія є важливим джерелом для розуміння історичного контексту євроінтеграційної політики Франції [24].

Стаття О. Шаповалової присвячена аналізу моделей диференційованої інтеграції в європейській політиці Франції. Авторка досліджує підходи Франції до різних рівнів та форм інтеграції в рамках ЄС, її ставлення до ідеї "Європи різних швидкостей" та її вплив на розвиток європейської інтеграції. Робота є важливою для розуміння гнучкості та прагматизму європейської політики Франції [29].

Отже, проведений аналіз джерельної та наукової бази доводить, що вона є інформативною та репрезентативною, що дозволяє в повній мірі розкрити тему нашого дослідження.

## **1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження**

У динамічному та багатогранному ландшафті сучасної Європи дослідження євроінтеграційної політики Французької Республіки набуває особливої актуальності. Вивчення складних політичних явищ, таких як євроінтеграційна політика Франції, вимагає чіткого визначення та операціоналізації ключових понять.

Ми маємо на меті окреслити понятійно-категоріальний апарат дослідження, представивши фундаментальні терміни, які будуть використовуватись для аналізу обраної теми. Визначення сутності таких ключових категорій, як євроінтеграція, національний суверенітет, політична співпраця, спільна сільськогосподарська політика, зовнішня політика, оборона, ідентичність та міжнародна роль, закладає необхідну теоретичну основу для подальшого аналізу та сприяє глибшому розумінню досліджуваного феномену.

Першочергове значення має осмислення феномену євроінтеграції як фундаментальної категорії, що визначає межі зовнішньополітичної взаємодії держав-членів Європейського Союзу. Євроінтеграція є складним і багатовимірним процесом, який охоплює політичну, економічну, соціальну та культурну сфери, спрямований на поглиблення взаємозалежності та співробітництва між європейськими країнами. Вона передбачає об'єднання європейських держав у політичній, юридичній та економічній сферах, що сьогодні відбувається головним чином через розширення ЄС та Ради Європи. Цей процес зумовлений зростаючою взаємозалежністю європейських націй [11].

Франція, будучи однією з держав-засновниць європейських співтовариств, відіграла ключову роль у формуванні та розвитку цього процесу, визначаючи його ключові напрямки та особливості. Саме Франція відіграла важливу роль у перших інституційних кроках європейської інтеграції. 9 травня 1950 р. міністр закордонних справ Франції Робер Шуман запропонував план створення спільного ринку вугілля та сталі між західноєвропейськими країнами, насамперед Францією та Німеччиною, з метою запобігання новим війнам. Ця ініціатива призвела до підписання Паризького договору 1951 р. шістьма державами, включаючи Францію, про створення Європейської об'єднання вугілля і сталі (ЄСВС), що стало першим інституційним оформленням європейської інтеграції [11].

У контексті євроінтеграції особливої ваги набуває питання національного суверенітету. Франція, з її глибокими історичними традиціями та сильною національною ідентичністю, завжди обережно підходила до питання передачі суверенних повноважень наднаціональним структурам.

Розуміння національного суверенітету як верховенства державної влади на власній території та незалежності у зовнішніх відносинах є ключовим для аналізу французької позиції щодо поглиблення європейської інтеграції. У зовнішньому вимірі національний суверенітет є синонімом незалежності держави на міжнародній арені. Кожна суверенна нація має право самостійно визначати свою зовнішню політику, укладати міжнародні договори та брати участь у міжнародних організаціях без будь-якого примусу. Повага до національного суверенітету інших держав є однією з фундаментальних засад міжнародного права та мирного співіснування на планеті.

Отже, національний суверенітет – це не просто юридична чи політична концепція. Це відображення самоцінності нації, її права на самовизначення та самостійний розвиток. Він є фундаментом державності, що забезпечує як внутрішню стабільність, так і зовнішню незалежність, дозволяючи нації

зберігати свою унікальність та визначати власну долю у складному світі міжнародних відносин.

Французька політична еліта постійно шукає баланс між необхідністю участі у спільних європейських проєктах для вирішення транснаціональних проблем та збереженням національної самостійності у стратегічно важливих сферах. Дослідження С. Краснера щодо еволюції та обмежень суверенітету в міжнародних відносинах є важливим для розуміння цієї складної динаміки [16].

Для досягнення спільних цілей та зміцнення європейської єдності надзвичайно важливим є розвиток Європейської політичної співпраці. Франція завжди була активним прихильником поглиблення політичного діалогу та координації між державами ЄС. Її участь у формуванні ключових інститутів та політик Європейського Союзу свідчить про розуміння необхідності вироблення спільних підходів до вирішення актуальних проблем. Політична співпраця розглядається Францією не лише як інструмент для досягнення конкретних результатів, але й як спосіб зміцнення її власного впливу на європейській арені та формування спільного європейського голосу у світі.

Інституційне оформлення ЄПС розпочалось з ухвалення Дповіді Давіньона (1970 р.), що окреслила принципи політичної кооперації у сфері зовнішньої політики. Подальша інтенсифікація співпраці знайшла відображення у рішеннях Паризького саміту (1974 р.), де було задекларовано прагнення до поглиблення координації дипломатичних зусиль у всіх аспектах міжнародних відносин, що становлять інтерес для Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС). У контексті розвитку ЄПС розглядалась її роль у сприянні конвергенції у здійсненні національного суверенітету (Дповідь Тіндеманса, 1976 р.). Лондонська доповідь (1981 р.) підтвердила намір держав ЄЕС застосовувати узгоджений підхід до питань міжнародної безпеки, запровадивши зобов'язання щодо попередніх консультацій стосовно

національних зовнішньополітичних ініціатив, що мають загальноєвропейське значення [82].

Одним із яскравих прикладів поєднання національних інтересів та європейської інтеграції є Спільна сільськогосподарська політика (ССП). Спільна сільськогосподарська політика ЄС, започаткована в 1962 р., є партнерством з метою підтримки фермерів, підвищення продуктивності їх праці, забезпечення сталого управління ресурсами та розвитку сільських територій. Фінансується ССП з бюджету ЄС, а управління здійснюється на європейському рівні [14].

Історично, сільське господарство відіграло значну роль у французькій економіці. Активна участь Франції у розробці та впровадженні ССП була спрямована на забезпечення підтримки французьких фермерів та стабільності аграрного сектору на європейському рівні. Хоча ССП еволюціонувала з часом, її першооснови значною мірою відображали французьке бачення ролі держави у регулюванні ключових галузей економіки в рамках спільного європейського простору.

ССП постійно адаптується до змін, а також цілей Європейської зеленої угоди. Реалізація ССП сприяє підтримці фермерських господарств та розвитку сільських територій через діяльність двох фондів (EAGF та EAFRD). Єврокомісія консультиється з зацікавленими сторонами та оцінює вплив спільної сільськогосподарської політики, а Суд аудиторів контролює витрати. Правовою основою для реалізації ССП є Договір про функціонування ЄС [61].

Реалізація національних інтересів Франції на міжнародній арені значною мірою відбувається через її зовнішню політику. Франція, як постійний член Ради Безпеки ООН та впливова європейська держава, прагне до узгодження своїх зовнішньополітичних пріоритетів із загальноєвропейськими цілями.

Підтримка розвитку спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, активна участь у врегулюванні міжнародних криз та просування

європейських цінностей є важливими складовими французької зовнішньополітичної стратегії в рамках євроінтеграції. Зовнішня політика відображає соціальні інтереси на індивідуальному, корпоративному та універсальному рівнях, а також у субнаціональному, національному, регіональному та глобальному масштабах. У сучасній теорії міжнародних відносин домінує погляд на діалектичну взаємодію внутрішньої та зовнішньої політики держав. Характер цієї взаємодії залежить від статусу держави як суб'єкта міжнародних відносин, що ілюструється роботами неореаліста К. Волца та прихильника «транснаціональної» концепції міжнародних відносин Д. Розенау [5].

Глибоке усвідомлення власної ідентичності як європейської держави є потужним фактором, що визначає підтримку Францією європейської інтеграції. Французька культура, мова та історична спадщина зробили значний внесок у формування європейської цивілізації. Відчуття спільності історії, цінностей та культурного розмаїття є важливим підґрунтям для участі Франції в європейському проєкті.

Водночас, збереження французької національної ідентичності залишається важливим пріоритетом у контексті європейської інтеграції. Європейська ідентичність часто розуміється через спільне минуле, цінності та відчуття спільності. Після підписання Маастрихтського договору 1992 р. європейське громадянство стало формальною конструкцією, надаючи громадянам прямі права згідно з європейським законодавством. Однією з цілей введення європейського громадянства було сприяння формування загального почуття спільності серед європейців, що і називається «європейською ідентичністю» [6].

Прагнення Франції до зміцнення своєї позиції в міжнародних організаціях є тісно пов'язане з її політикою євроінтеграції. Активна участь у формуванні спільної європейської політики, просування європейських інтересів у міжнародних організаціях та лідерство в ключових європейських

ініціативах дають змогу Франції зберігати свій статус впливового міжнародного актора.

Міжнародні організації виконують ряд важливих функцій: виступають ареною для дискусій, є майданчиком у процесі створення міжнародних юридичних норм, є каналами міжнародної соціалізації, приймають участь у регулюванні світових економічних процесів.

Роль Франції в цьому контексті полягає в активній участі у багатьох міжнародних організаціях, особливо в рамках Європейського Союзу та Організації Об'єднаних Націй, де вона є постійним членом Ради Безпеки. Франція використовує ці майданчики для просування своїх національних інтересів, узгоджуючи їх із загальноєвропейськими цілями, та для зміцнення своєї міжнародної ролі. Її членство та активність у ключових міжнародних організаціях є важливим інструментом реалізації її зовнішньої політики [5].

Таким чином, аналіз євроінтеграційної політики Франції крізь призму ключових понять, дозволяє глибше зрозуміти мотивацію, цілі та інструменти французької політики в європейському контексті. Франція є не просто учасником, а одним із ключових гравців у процесі європейської інтеграції, чия позиція та ініціативи значною мірою визначають майбутнє Європейського Союзу. Її політика є відображенням складного діалогу між національними інтересами та прагненням до спільного європейського майбутнього, що робить її дослідження надзвичайно важливим для розуміння сучасної європейської політики.

### **1.3. Соціально-економічний та політичний профіль Франції**

*Географічне положення країни.* Французька республіка є державою, територія якої складається з континентальної частини (що розташована в Західній Європі) та низки заморських володінь. Континентальна територія простягається з півдня на північ від Середземного моря до Ла-Маншу та Північного моря, а зі сходу на захід – від Рейну до Атлантичного океану. Межує на північному сході з Бельгією, Люксембургом і Німеччиною,

південному заході з Іспанією та Андоррою, на сході – зі Швейцарією, на південному сході з Італією та Монако [10].

Заморські території Французької Республіки – Французька Гвіана в Південній Америці та кілька островів в Атлантичному, Тихому й Індійському океанах, серед яких Гваделупа, Сен-Бартелемі, Сен-Мартен, Мартиніка, Майотта, Реюньйон, Сен-П'єр і Мікелон, Нова Каледонія та Волліс і Футуна. 18 регіонів країни (5 з яких заморські) охоплюють загальну площу в 643 801 км<sup>2</sup> [10].

*Державний устрій та політична система країни.* За формою правління Франція – унітарна республіка зі столицею в місті Париж, найбільшому місті країни та її головному культурному й економічному центрі. Іншими основними міськими територіями є Ліон, Марсель, Тулуза, Бордо, Лілль і Ніцца. Франція, включаючи її заморські території, має найбільшу кількість часових поясів серед усіх країн світу [84].

Законодавчу владу у Франції здійснює двопалатний парламент, що складається з Національних зборів та Сенату. Національні збори, які є нижньою палатою парламенту, формуються шляхом прямого загального голосування, і саме на них покладається виконання законодавчих функцій. Уряд Франції несе відповідальність перед Національними зборами. Сенат, що є верхньою палатою, формується шляхом непрямого голосування колегією виборців, які представляють територіальні громади Франції, такі як регіони, департаменти та комуни. Його основною функцією є перегляд та внесення змін до законопроектів, вже прийнятих Національними зборами [65].

Крім того, Сенат представляє інтереси місцевого самоврядування. Таким чином, законодавча влада у Франції, розділена між цими двома палатами парламенту, що забезпечує систему стримувань і противаг у законодавчому процесі [84].

Виконавчу владу здійснюють Президент Французької Республіки та уряд. Президент, будучи главою держави, обирається прямим загальним голосуванням і має значні повноваження, включаючи призначення

прем'єр-міністра з урахуванням думки парламентської більшості, розпуск Національних зборів, призначення на вищі цивільні та військові посади, а також право вето щодо прийнятих парламентом законів у певних сферах. Уряд, очолюваний прем'єр-міністром, відповідає за формування та реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики країни та несе відповідальність перед Національними зборами [8].

Отже, виконавча влада у Франції розділена між президентом та урядом, що є характерною рисою парламентсько-президентської республіки.

Адміністративно-територіальний устрій Франції є досить складним і багаторівневим. Він включає регіони, департаменти, округи, кантони та комуни. Варто зазначити, що історично формування цього устрою було пов'язане з процесом централізації держави, який розпочався ще за часів монархії. Протягом століть королівська влада поступово об'єднувала різні історичні провінції та герцогства, встановлюючи єдину систему управління, що призвело до формування централізованої держави з чіткою ієрархією адміністративних одиниць [7].

Саме в цей період, закладались основи для поділу країни на провінції, які згодом трансформувались у сучасні департаменти. Французька революція кінця XVIII ст. відіграла важливу роль у стандартизації адміністративного поділу, запровадивши систему департаментів як рівноправних одиниць, що мало на меті подолати історичні регіональні відмінності та зміцнити національну єдність [75].

Протягом XIX–XX ст. адміністративно-територіальний устрій Франції зазнавав певних змін, проте загальна структура, що включає департаменти як основні територіальні одиниці, зберігалась. Однак, починаючи з кінця XX ст., спостерігається тенденція до децентралізації та розширення повноважень регіонів. Загалом, розглядаючи державний устрій та політичну систему Французької Республіки, слід зазначити, що державно-політичний устрій країни поєднує елементи парламентської та президентської республіки та забезпечує складну систему взаємодії законодавчої та виконавчої гілок влади.

Адміністративно-територіальний поділ Франції відображає прагнення до гармонійного поєднання національної єдності та регіональної самостійності [22].

*Населення та демографічні процеси в країні.* Станом на 2024 р. чисельність населення Франції становила приблизно 68 млн осіб. Динаміка чисельності населення характеризується помірним зростанням, що значною мірою зумовлено позитивним сальдо міграції.

Таблиця 1.1.

Основні демографічні показники Французької Республіки  
(станом на 2024 р.)

Показник	Значенн
Чисельність населення	68 млн осіб
Середньорічний темп зростання (2014-2024)	0.3-0.5%
Медіанний вік населення	42 роки
Народжуваність (на 1000 осіб)	1.1%
Смертність (на 1000 осіб)	1%
Природній приріст (на 1000 осіб)	0.1%
Механічний приріст (сальдо міграції)	+0.2-0.4% на 1000 осіб
Сумарний коефіцієнт народжуваності	1.8 на 1 жінку
Очікувана тривалість життя (роки)	82 роки
Рівень урбанізації (частка міського населення)	81%
Частка іммігрантів у населенні	12%

\*Складено автором за джерелами [61; 62; 63].

Медіанний вік населення становив близько 42 років, що вказує на відносно зрілу структуру населення. Народжуваність, за різними оцінками, складає близько 11 осіб на 1000 населення, а смертність – близько 10 осіб на 1000 населення, що свідчить про незначний природній приріст. Механічний приріст, завдяки міграції, становить приблизно 2-4 особи на 1000 населення. Сумарний коефіцієнт народжуваності складає близько 1,8 дитини на жінку, а очікувана тривалість життя сягає приблизно 82 роки. Рівень урбанізації у Франції є досить високим. Близько 81% населення проживає у містах. Частка мігрантів у структурі населення становить приблизно 10-12%, що в кількісному вираженні складає близько 6,8-8,2 мільйонів осіб. Отже, демографічна ситуація у Франції характеризується помірним зростанням

чисельності населення завдяки міграції та відносно стабільними показниками народжуваності [62].

Франція – це багатонаціональна держава. Основну частину населення країни становлять французи. Проте, внаслідок міграційних процесів, особливо у другій половині XX – на початку XXI ст., значно зросла частка населення, що має іноземне походження, зокрема на території Франції проживає чимало вихідців з країн Південної Європи, Північної Африки, та інших регіонів світу [21].

В конфесійному відношенні більшість населення Франції є католиками. Зростання кількості мігрантів призвело до збільшення кількості мусульман, які на сьогодні є другою за чисельністю релігійною групою в країні. Також на території Франції проживають протестантські, юдейські та інші релігійні громади [10].

*Економічний розвиток Франції.* Слід зазначити, що Франція – це одна з найбільших та найрозвиненіших економік світу. ВВП Франції станом на 2024 р. оцінюється у понад 3 трильйони доларів США. Вплив пандемії COVID-19 у 2020 р. призвів до значного спаду економічної активності, проте у наступні роки спостерігалось поступове відновлення. За обсягами ВВП країна посідає 7 місце серед країн світу та є другою за величиною економікою серед держав ЄС після Німеччини [48].

У 2020 р. країни єврозони, зокрема Франція, зіштовхнулись зі значним економічним спадом, що стало прямим наслідком глобальної пандемії COVID-19, яка торкнулась всіх економічних секторів. Особливо відчутних втрат зазнали галузі торгівлі, транспорту та гостинності. Приватне споживання, особливо в сфері послуг, помітно зменшилось, що стало безпосереднім наслідком обмежувальних заходів, спрямованих на боротьбу з поширенням вірусу. У Франції ситуація виявилась ще більш складною, адже ВВП країни скоротивсь на 7,9% [84].

Пандемія COVID-19 стала безпрецедентним випробуванням для світової економіки, і Франція, не стала винятком. Значним був масштаб

економічного спаду, спричиненого пандемією. У Франції, як і в багатьох інших європейських країнах, спостерігалось значне падіння ВВП, що стало наслідком обмежувальних заходів, спрямованих на стримування поширення вірусу. Особливо постраждали такі сфери, як туризм, роздрібна торгівля та сфера послуг [74].

Серед ключових секторів, що зазнали втрат у Франції, були роздрібна торгівля, туризм, фінансові послуги та державні витрати. Ці галузі не лише є важливими з точки зору економічного розвитку країни, а й забезпечують робочі місця для значної частини населення. Особливо важливим є туристичний сектор, адже Франція залишається одним із найпопулярніших туристичних напрямів у світі, а туристична галузь приносить значні доходи до державного бюджету [64].

Пандемія COVID-19 значно вплинула і на державний дефіцит та борг Франції. У 2020 р. дефіцит зріс до 10½% ВВП, що є значним збільшенням порівняно з 2019 р. і сталося через падіння податкових надходжень і зростання соціальних виплат, а також через активні заходи уряду з підтримки економіки.

Ці заходи включали додаткові витрати на охорону здоров'я, трансферти для підтримки зайнятості та субсидії для малого та середнього бізнесу. Також були надані податкові пільги, переважно пов'язані з соціальним страхуванням. Цікаво, що, незважаючи на значні витрати, співвідношення доходів до ВВП у Франції залишилося майже незмінним, що свідчить про те, що уряд зміг частково компенсувати збільшення витрат за рахунок інших джерел доходів. Французький план відновлення, який включав скорочення податків на виробництво та додаткові витрати на інфраструктуру, також мав позитивно вплинути на економічний розвиток країни [10].

Згідно з даними The World Factbook, станом на 2023 р., у галузевій структурі ВВП Франції провідною сферою є сфера послуг, яка значно переважає інші сектори економіки. Що стосується відсоткового співвідношення інших галузей, то за даними The World Factbook, на

промисловість припадає приблизно 17-18% ВВП, а на сільське господарство – відносно невелика частка – близько 2% ВВП [70]. Отже, сфера послуг є домінуючою в економіці Франції, суттєво випереджаючи промисловість та сільське господарство за своїм внеском у виробництво валового внутрішнього продукту країни.

Таблиця 1.2

Основні макроекономічні показники Французької Республіки  
(станом на 2024 р.)

Показник	Всього у трлн дол. США)	%	На 1 жителя (тис. дол. США)
1. Чисельність населення	~0.068	-	-
2. ВВП у порівняльних цінах (за ПКС)	~3.5	-	~51.5
3. ВВП в поточних цінах (за офіційним обмінним курсом)	~3.1	-	~45.6
4. Середній темп зростання ВВП (2017-2024)	~1-2%	-	-
5. Валове національне накопичення	~0.7	~22.6%	~10.3
6. Використання ВВП:			
- Споживання населення	~1.7	~54.8%	~25.0
- Державне споживання	~0.7	~22.6%	~10.3
- Інвестиції в основний капітал	~0.6	~19.4%	~8.8
- Інвестиції в матеріальні запаси	~0.1	~3.2%	~1.5
- Експорт товарів та послуг	~0.7	~22.6%	~10.3
- Імпорт товарів та послуг	~0.8	~25.8%	~11.8
7. Структура ВВП:			
- Сільське і лісове господарство	~0.08	~2.6%	~1.2
- Промисловість та будівництво	~0.6	~19.4%	~8.8
- Сфера послуг	~2.4	~78.0%	~35.3
8. Зайнятість в економіці (економічно активне населення, млн)	~30	100%	-
- Сільське і лісове господарство	~0.7	~2.3%	-
- Промисловість та будівництво	~6.5	~21.7%	-
- Сфера послуг	~22.8	~76.0%	-
9. Рівень безробіття	~7-8%	-	-
Індекс економічної свободи	~70 (середній рівень)	-	-
Індекс процвітання	~18 (високий рівень)	-	-

Складено автором за джерелом [63; 70; 77].

Загалом, економіка Франції демонструє помірне зростання, високий рівень валового національного накопичення та значну частку споживання населення у використанні ВВП. Рівень безробіття у 7-8% свідчить про певні виклики на ринку праці, проте індекси економічної свободи вказують на середній та високий рівні розвитку відповідно.

Згідно даних Index of Economic Freedom, який щорічно публікує Heritage Foundation, станом на 2024 р., Франція мала показник економічної свободи 70.0, що класифікує її економіку як "помірно вільну". У світовому рейтингу за цим індексом Франція посідає 65-те місце серед 176 оцінюваних країн [61].

Згідно статистичних даних «The Legatum Prosperity Index», станом на 2023 рік, Франція займала 18-те місце серед 167 оцінюваних країн. Цей індекс враховує ширший спектр факторів, ніж просто економічна свобода, включаючи такі аспекти, як безпека, особиста свобода, управління, соціальний капітал, інвестиційне середовище, умови для підприємництва, охорона здоров'я, освіта та природне середовище. Високе місце Франції в цьому індексі свідчить про її загальний високий рівень добробуту та якості життя населення, попри помірні показники економічної свободи [63].

Отже, слід зазначити, що Франція є високорозвиненою державою зі своєрідним державно-політичним устроєм, різноманітним етно-конфесійним складом населення. Розуміння особливостей її історичного розвитку, політичної системи, демографічних процесів та економічного розвитку є важливим з точки зору аналізу її ролі як важливого гравця на європейській та світовій арені.

## **РОЗДІЛ 2. ФРАНЦІЯ В ПРОЦЕСАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХІ ст.**

### **2.1. Роль та місце Франції в Європейському Економічному Співтоваристві (1957 – 1992 рр.)**

У 1957 р., коли було створено Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), в історії Європи розпочався новий, надзвичайно важливий етап. Це стало початком тісної економічної співпраці між країнами Західної Європи.

Франція, як одна з шести країн-засновниць, була в самому епіцентрі цих подій, визначаючи напрям розвитку ЄЕС. Її участь в інтеграційному процесі була зумовлена власним баченням об'єднаної Європи, економічними прагненнями та політичними кроками, спрямованими на зміцнення її позицій у післявоєнному світі.

Варто згадати, що ще до створення ЄЕС Франція відіграла провідну роль у заснуванні Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). У травні 1950 р. в Парижі Міністром закордонних справ Франції Робертом Шуманом було запропоновано новий план часткової економічної інтеграції. Було запропоновано започаткувати на практиці процес європейського об'єднання. Наголошувалося, що єдина Європа не створиться одразу згідно з певним планом. Вона будуватиметься через конкретні досягнення.

9 травня 1950 р. французький міністр закордонних справ Р. Шуман оприлюднив Декларацію, яка, як вважається, офіційно започаткувала процес європейської інтеграції. Шуман закликав Францію, Німеччину та інші європейські країни передати управління виробництвом вугілля та сталі єдиному національному органу [24].

Створення Європейського співтовариства з вугілля та сталі (ЄСВС) стало першим важливим кроком на шляху до європейської економічної інтеграції та прототипом для побудови подальшого ЄЕС. Лідерство Франції в цій ініціативі свідчило про її відданість європейській співпраці, водночас

забезпечуючи її стратегічні та економічні інтереси. Отримавши доступ до ресурсів вугілля та сталі Західної Німеччини, Франція зміцнила свою промислову базу та зберегла конкурентоспроможність на європейському ринку. Успіх ЄСВС створив міцний фундамент для подальшої економічної співпраці, що зрештою призвело до підписання Римських договорів та створення ЄЕС [9].

Успіх Європейського співтовариства з вугілля та сталі (ЄСВС) став поштовхом для подальшої європейської інтеграції. Натхненна цим досягненням, Франція продовжила свою активну участь у процесі, що призвело до створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС).

Створення єдиного європейського економічного простору та побудова спільного ринку було однією з основних цілей Римського договору 1957 р. Головна мета ЄЕС полягала в тому, щоб створити спільний ринок, де б товари, послуги, капітал і робоча сила вільно переміщувались між країнами. Франція, як один з найбільших і найвпливовіших учасників проєкту, відігравала провідну роль у формуванні політики та структури ЄЕС. Французькі політичні лідери, особливо президент Ш. де Голль, суттєво вплинули на напрям європейської інтеграції.

Підтримуючи економічну співпрацю, Шарль де Голль водночас обережно ставився до наднаціонального контролю, прагнучи зберегти за Францією лідерство в Співтоваристві. Його ідея «Європи націй» відображала віру в міжурядове прийняття рішень, а не у федералістський підхід [31].

Завдяки ініціативі Франції та інших європейських країн, держави-учасниці Європейського об'єднання вугілля та сталі зробили важливий крок до поглиблення економічної співпраці, створивши Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом). ЄЕС було створено для формування спільного ринку та стимулювання економічного зростання шляхом усунення торговельних бар'єрів, тоді як Євратом зосередився на координації розвитку атомної енергетики в мирних цілях [43].

Франція відіграла провідну роль у формуванні початкових структур обох об'єднань. ЄЕС заклало основу для посилення економічної взаємозалежності, що відповідало економічним інтересам Франції, зокрема в модернізації промисловості та розвитку сільського господарства. Євратом, зі свого боку, мав стратегічне значення для Франції, оскільки вона прагнула розвивати атомну енергетику як ключовий елемент своєї енергетичної політики. Прагнучи стати лідером у галузі ядерних технологій, Франція через Євратом сприяла науково-дослідницькій співпраці та створила платформу для розвитку ядерного потенціалу в умовах європейської співпраці [40].

Участь в обох об'єднаннях посилила позиції Франції. Завдяки своїй активній участі в цих ініціативах Франція не лише забезпечила собі економічні переваги, але й утвердила себе як ключового гравця у Європейському Співтоваристві [51].

Прагнучи створити міцний спільний ринок, Франція також активно сприяла формуванню ключової спільної політики ЄЕС – сільськогосподарської, яка мала на меті підтримати сільське господарство та забезпечити продовольчу безпеку ЄЕС.

В 1960-х рр. спільна сільськогосподарська політика стала дієвим інструментом солідаризації європейської спільноти і допомогла реструктурувати західноєвропейське сільське господарство, яке тоді переживало кризовий період. Д. Дайнені вважає, що без ССП не було б ніякої спільноти, і митний союз став можливим саме завдяки ССП. Також на його думку формування спільної сільськогосподарської політики відбулось багато в чому завдяки зусиллям Ш. де Голля, який був проти вступу Великої Британії до ЄЕС.

ССП, запроваджена у 1962 р., значною мірою відображала інтереси французьких фермерів. Ця політика була спрямована на забезпечення стабільних поставок продовольства, підтримку фермерських господарств та встановлення справедливих цін для споживачів [29].

Франція активно підтримувала запровадження механізму фінансової підтримки фермерів задля забезпечення стійкості та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва на європейському ринку. Як країна з глибокими сільськогосподарськими традиціями, Франція прагнула захистити свою економіку від ринкових коливань та зовнішньої конкуренції [24]. Запровадження ССП сприяло модернізації сільського господарства, підвищенню його ефективності та продуктивності. У подальшому Франція також залишалась прихильником ССП [39].

Позиція Франції щодо ССП призвела до конфліктів та суперечок у Європейському Співтоваристві. Президент Франції Ш. де Голль, виступаючи проти зміцнення наднаціональних підходів у процесі будівництва ЄС, побоювався, що європейські інституції можуть підірвати та обмежити національний суверенітет. Президент був стурбований системою управління ССП, вважаючи, що інші країни ЄЕС створюватимуть проблеми для французького сільськогосподарського виробництва. В зв'язку з цим він був проти пропозицій Європейської комісії щодо розширення повноважень Європейського парламенту у фінансових питаннях, пов'язаних з ССП. Де Голль розцінив це як неприйнятний замах на національний суверенітет Франції.

У відповідь на це, а також через глибокі розбіжності з іншими членами ЄЕС щодо ключових питань європейської інтеграції, Ш. де Голль ініціював демарш, який увійшов в історію як «політика порожнього стільця». Він відкликав французьких представників з усіх інституцій ЄЕС. Цим кроком він паралізував процес прийняття рішень у Співтоваристві. Вказаний демарш свідчив про розбіжності між французьким баченням європейської співпраці та федералістськими прагненнями інших держав-учасниць Співтовариства [39].

Політичний глухий кут, спричинений цією політикою, потребував вирішення, що, зрештою, призвело до укладання Люксембурзького компромісу 29 січня 1966 р. Ця угода надала країнам ЄЕС право вето з

питань, що стосуються їх національних інтересів, гарантуючи, що жодна держава не буде змушена приймати рішення, які загрожують її суверенітету. Компроміс став ключовим моментом в європейській інтеграції, збалансувавши інтереси національних урядів та Європейського Співтовариства [70].

Роль Франції в укладанні Люксембурзького компромісу свідчила про її вплив на європейську політику. Угода створила прецедент для майбутніх переговорів у ЄЕС, встановивши модель, згідно якої вирішення всіх важливих питань вимагатиме консенсусу, а не простої більшості голосів. Згодом Люксембурзький компроміс вплинув на формування процесу прийняття рішень у Європейському Співтоваристві, підкресливши необхідність врахування національних інтересів [70].

Люксембурзький компроміс став важливим кроком на шляху подальшого розвитку європейської інтеграції, продемонструвавши здатність країн знаходити компроміси. Однак, політична ситуація в Європі продовжувала змінюватись, і після відставки Шарля де Голля настав новий етап в історії Європейського Співтовариства.

Після відставки Ш. де Голля новим президентом Франції став Ж. Помпиду. Попри те, що Помпиду був прихильником ідей голлізму, він прагнув збалансувати французьку позицію, враховуючи зростаюче невдоволення в Співтоваристві позицією Франції. Важливим питанням для Франції стало розширення ЄЕС. З одного боку, існувало вето Франції на вступ Великої Британії, але з іншого – більшість французів та партнерів по ЄЕС вважали, що скасування вето необхідне для збереження впливу Франції.

Наприкінці 1960-х рр. економічна ситуація у Франції змінилася. Події 1968 р. ослабили економіку країни, що призвело до зростання інфляції та погіршення торговельного балансу. Це знизило міжнародний авторитет Франції та зробило її участь в ЄЕС ще більш важливою.

На саміті ЄЕС у Гаазі в 1969 р. було прийнято рішення про створення Економічного і Валютного союзу, розширення Співтовариства та посилення

політичної співпраці. Ж. Помпідю разом із канцлером Німеччини В. Брандтом досягли компромісу щодо Спільної сільськогосподарської політики (ССП) та відновлення переговорів про вступ Великої Британії до ЄЕС [24].

Франція також брала активну участь у розробці нового бюджетного механізму, що дозволило ЄЕС формувати власні фінансові ресурси. У 1970 р. було прийнято рішення про створення власних ресурсів Співтовариства, що стало важливим кроком у розвитку ЄЕС. У 1972 р. Франція підтримала створення "валютної змії" – механізму регулювання валютних курсів країн ЄЕС. Однак цей механізм виявився недосконалим і згодом розвалився, що свідчило про труднощі на шляху валютної інтеграції.

У той же час, варто відзначити, що Франція відіграла ключову роль у визначенні подальшого напрямку розвитку Європейського Співтовариства. У спільному комюніке, ініційованому Францією, окрім економічного та монетарного союзу, були згадані регіональна та індустріальна політики, енергетика та охорона довкілля. За пропозицією Франції було створено Європейський валютний фонд, названий Фондом регіонального розвитку.

Франція прагнула до формування спільної зовнішньої політики в межах ЄЕС, але водночас виступала за збереження національного суверенітету країн у процесі ухвалення рішень в Співтоваристві. Президент Помпідю виступав за майбутню конфедерацію держав, які б інтегрували свої економіки та гармонізували політичну взаємодію. Ця позиція контрастувала з прагненням Німеччини до федерації, але відображала французьке бачення Європи як союзу суверенних націй [46].

Роль Франції в Європейському Співтоваристві продовжувала бути визначною, особливо в контексті розширення та поглиблення інтеграції. Після успішного саміту в Парижі, де було закладено основи для майбутнього Європейського Союзу, Франція активно долучилась до формування нових політик та інституцій.

З середини 1980-х рр. Європейське Співтовариство увійшло в період динамічного розвитку, і Франція відіграла в цьому процесі ключову роль.

Після завершення структурної перебудови західноєвропейської економіки, інтеграційний процес знову активізувався. Справжній імпульс він отримав у період, коли Європейську Комісію очолював Жак Делор, відомий французький політичний діяч. Жак Делор, якого порівнювали з Жаном Монне, висунув теорію "концентричних кіл" у розвитку європейської інтеграції, а також запропонував концепцію створення спільного європейського ринку до 1992 р. [45].

У цей період Європейська Комісія змогла досягти компромісу з Великою Британією щодо бюджету ЄЕС, врегулювати проблеми розвитку спільної сільськогосподарської політики та здійснити реструктуризацію інституційних і регіональних фондів ЄЕС.

У 1985 р. Делор представив "Білу книгу" – план прискореної європейської інтеграції, який передбачав ринкову лібералізацію та створення єдиного ринку. Комітет Дж. Дуге, до якого входили високопосадовці з країн ЄЕС, підтримав цю ініціативу, а також розглянув питання поліпшення законодавчого процесу та розширення повноважень ЄЕС [29].

На Міланському саміті в 1985 р., за ініціативи Делора, було прийнято рішення про створення системи нових інститутів, легітимізацію їх діяльності у сфері зовнішньої політики.

Єдиний Європейський Акт (ЄЄА), ухвалений за ініціативи Франції в 1985 р., змінив назву "Європейське економічне співтовариство" на "Європейське Співтовариство" (ЄС) та затвердив програму єдиного ринку (Програма-92) відродивши, таким чином, інтерес до економічного і монетарного союзу. Отже, ЄЄА став комплексною угодою, спрямованою на поліпшення процесу ухвалення рішень, зміцнення демократії, ринкову лібералізацію та економічне й соціальне гуртування [49].

Єдиний Європейський Акт став важливим кроком на шляху до поглиблення європейської інтеграції, але події кінця 1980-х рр., зокрема падіння Берлінської стіни, поставили перед Європейським Співтовариством нові завдання та виклики.

Падіння Берлінської стіни у 1989 р. стало символом завершення «холодної війни» та епохи поділу Європи і прискорило процес об'єднання Німеччини. Франція, разом з іншими членами ЄЕС, спочатку висловила стриману позицію щодо майбутніх перспектив об'єднання, побоюючись посилення впливу Німеччини. У цей критичний момент Жак Делор, закликав ЄЕС до "стрибка вперед" з огляду на нові міжнародні реалії. Він підкреслив необхідність інтеграції Східної Німеччини до ЄЕС, щоб забезпечити стабільність та запобігти домінуванню об'єднаної Німеччини. Президент Франції Ф. Міттеран разом з прем'єр-міністром Великої Британії М. Тетчер висловлювали стурбованість щодо об'єднання Німеччини. Проте канцлер Німеччини Г. Коль, запевнив їх у відданості Німеччини європейській інтеграції.

Франція та Німеччина домовились про те, що об'єднання Німеччини буде відбуватись паралельно з процесом поглиблення європейської інтеграції. Це означало підтримку Німеччиною ідеї створення економічного і валютного союзу та запровадження єдиної європейської валюти [40].

Франція та Німеччина спільно виступили з ініціативою прискорення трансформації ЄЕС на Європейський Союз. Вони вимагали від Європейської Ради розпочати підготовку конференції з питань формування політичного союзу паралельно з конференцією щодо економічного і валютного союзу.

Ж. Делор, завдяки своїм особистим зв'язкам з Г. Кодем, забезпечив підтримку ЄЕС процесу об'єднання Німеччини. Він підготував директиви, які спростили інтеграцію Східної Німеччини в ЄЕС, і забезпечив, щоб Співтовариство не створювало перешкод на шляху досягнення Німеччиною національної єдності [69].

Об'єднання Німеччини стало каталізатором для подальших інтеграційних процесів у Європі. Зокрема, відкрило шлях до укладання нових угод, таких як Маастрихтський договір.

У липні 1990 р. Кіпр і Мальта подали офіційні заявки на вступ до ЄЕС, а в жовтні того ж року Швеція оголосила про свій намір вступити до

Співтовариства. Це стало початком нового етапу розширення ЄЕС. Проте, Співтовариство вирішило не розглядати жодні заявки до завершення формування єдиного ринку в 1992 р.

Ж. Делор відіграв ключову роль у розробці проекту Європейського Союзу. Напередодні міжурядової конференції в Римі в грудні 1990 р. він представив концепцію «єдиного Співтовариства». Цей проект передбачав об'єднання всіх сфер інтеграції, включаючи спільну зовнішню політику, політику безпеки та боротьбу зі злочинністю, в єдиний установчий договір про ЄЕС. Пропонувалось замінити поняття «Співтовариство» на «Союз», що фактично означало початок процесу федералізації ЄС. Цю ідею підтримали лише Нідерланди, Люксембург і частково Німеччина, тоді як більшість урядів виступили за збереження «комунітарного методу» інтеграції [43].

14 грудня 1990 р. в Римі розпочали роботу дві міжурядові конференції: одна з питань політичного союзу, друга – з питань Економічного і валютного союзу. Робота велася на рівні міністрів та експертів, з використанням пропозицій Комісії. У першій половині 1991 р. Люксембург, який головував у ЄЕС, представив проект договору про створення ЕВС, що поєднав пропозиції Німеччини та Франції. Міністри домовилися про три принципи переходу до третього етапу: жодного примусу, ніякого вето і ніяких «довільних відставок». Це означало, що жодна країна не може бути примусово включена до Союзу, але й не може блокувати вступ інших [41].

Проект політичного договору, підготовлений Комісією, передбачав посилення федералістського принципу побудови ЄС. У другій половині 1991 р. Нідерланди, які головували в Європейській Раді, представили свій проект, але він був відхилений. Натомість було схвалено люксембурзький проект, що визначив «трьохопорну» структуру майбутнього Європейського Союзу. З урахуванням усіх побажань, експертні групи Єврокомісії під керівництвом Ж. Делора розробили компромісний план поетапного оформлення Економічного і валютного союзу та проект політико-правової організації Європейського Союзу.

Цей проєкт був затверджений главами держав та урядів у Маастрихті 9-10 грудня 1991 р., а вже 7 лютого 1992 р. був підписаний Маастрихтський договір. Договір мав набути чинності 1 січня 1993 р. після його ратифікації національними парламентами [3].

У цьому контексті особливо важливо відзначити ту конструктивну роль, яку відіграла Франція. Її прагнення до сильної та об'єднаної Європи, її бачення спільного майбутнього континенту були рушійною силою переговорного процесу. Французька сторона наполегливо відстоювала необхідність поглиблення політичної інтеграції, підкреслюючи важливість зміцнення демократичних інститутів та спільної зовнішньої політики. Разом з Німеччиною, Франція стала ключовим архітектором компромісних рішень, що дозволили подолати розбіжності та знайти спільну мову щодо таких чутливих питань, як єдина валюта та розширення повноважень Європейського Парламенту. Саме завдяки тісній співпраці та взаємній повазі між Францією та Німеччиною вдалось закласти міцний фундамент майбутнього Європейського Союзу, в якому економічна інтеграція гармонійно поєднувалася з політичною згуртованістю [40].

Офіційно Маастрихтський договір набув чинності 1 листопада 1993 р. Він став проривом на шляху подальшої європейської інтеграції, в основі якої лежала франко-німецька угода. Франція і Німеччина досягли компромісу щодо єдиної валюти та розширення повноважень Європейського Парламенту. Італія та країни Бенілюксу побачили в цьому договорі основи майбутньої європейської держави, а економічно менш потужні країни отримали гарантії грошових вливань. Договір передбачав перетворення ЄЕС на Європейський Союз, просування до економічного і валютного союзу, надання економічній інтеграції більшого соціального виміру та об'єднання «трьох опор» в єдину систему ЄС [43].

Договір складався з семи розділів, які визначали загальні положення, зміни до установчих договорів, спільну зовнішню політику, співпрацю у сфері охорони порядку та внутрішніх справ. Європейський Союз поставив перед

собою цілі сприяння економічному й соціальному прогресу, ствердження своєї рівноцінності на міжнародній арені, посилення захисту прав громадян, зміцнення Союзу у сфері свободи, безпеки та правосуддя, а також підтримку *acquis communautaire*. Принцип субсидіарності визначав, що Спільнота діє лише тоді, коли завдання не може бути виконане окремими державами-членами. Союз базувався на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини та верховенства права [43].

Маастрихтський договір передбачав створення Економічного та Валютного союзу, а також Європейського валютного інституту, який мав стати Європейським Центральним Банком. Створення політичного союзу стало новим етапом у розвитку європейської інтеграції, дозволяючи голові Європейської Комісії представляти Європейський Союз.

Отже, Франція, як одна з країн-засновниць Європейського економічного співтовариства, відіграла визначальну роль у розвитку європейської інтеграції. Її вплив простежується від перших кроків у створенні Європейського об'єднання вугілля та сталі до підписання Маастрихтського договору, який заклав основи для сучасного Європейського Союзу.

Країна завжди прагнула до сильної та єдиної Європи, але водночас наголошувала на необхідності збереження національного суверенітету. Цей баланс між європейською інтеграцією та національними інтересами був ключовим у її політиці.

Таким чином, Франція відіграла провідну роль у створенні ЄЕС, прагнучи до формування єдиного європейського економічного простору та спільного ринку. Її участь у формуванні Спільної сільськогосподарської політики була особливо важливою, оскільки ССП відображала інтереси французьких фермерів та сприяла модернізації сільськогосподарського сектору європейських країн.

Позиція Франції щодо наднаціонального контролю та збереження національного суверенітету часто призводила до політичних конфліктів у ЄЕС. «Політика порожнього стільця» Ш. де Голля та Люксембурзький

компроміс стали важливими етапами в історії європейської інтеграції, продемонструвавши необхідність врахування національних інтересів у процесі прийняття рішень.

Після відставки Ш. де Голля Франція продовжила свою активну участь у розвитку ЄЕС, підтримуючи розширення Співтовариства та поглиблення політичної співпраці. Саміт у Парижі 1972 р., скликаний Ж. Помпіду, заклав основи для формування майбутнього Європейського Союзу.

Маастрихтський договір, підписаний у 1992 р., став проривом в європейській інтеграції, в основі якого лежала франко-німецька угода. Франція і Німеччина досягли компромісу щодо єдиної валюти та розширення повноважень Європейського Парламенту.

Загалом, Франція відіграла важливу роль у створенні та розвитку ЄЕС, що об'єктивно сприяло зміцненню її позицій на міжнародній арені.

## **2.2. Участь Французької Республіки в євроінтеграційних процесах в 1990-х – на початку 2000-х рр.**

Особливу епоху, в історії євроінтеграції становлять 1990-ті – початок 2000-х рр. Протягом цього періоду відбулось масштабне розширення Євросоюзу, було створено зону євро, значного прогресу зазнав процес формування спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС. Важлива роль у євроінтеграційних процесах на даному етапі продовжувала належати Французькій Республіці. Протягом 1990-х – 2000-х рр. Франція просувала в межах ЄС багато ініціатив. При цьому країна намагалась збалансувати свої національні інтереси з колективним баченням об'єднаної Європи [6].

Передусім слід відзначити важливу роль Франції в підписанні Маастрихтського договору, який заснував Європейський Союз. Франція разом із Німеччиною відіграла важливу роль у переговорах, підписанні і ратифікації Маастрихтського договору, метою якого було створення міцного політичного та економічного союзу. Керівництво Франції було одним із

ініціаторів укладання Маастрихтського договору, виступаючи за зміцнення європейської єдності, та, водночас, прагнучи зберегти свій вплив на процес інтеграції [17].

Договір передбачав формування структури ЄС у вигляді трьох опор.

Перша опора ЄС – формування Економічного та Валютного союзу – є основою інтеграційного процесу та охоплює економічну інтеграцію країн ЄС. Вказана опора охоплює три європейські співтовариства: Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом) та Європейське співтовариство вугілля та сталі (ЄСВС). Після Маастрихтського договору залишились лише ЄЕС та Євратом, об'єднані під назвою "Європейське співтовариство".

Основні аспекти цієї опори включали: спільний ринок, який забезпечував вільний рух товарів, послуг, капіталів та робочої сили в межах ЄС; єдину сільськогосподарську політику та спільну політику в сфері вилову риби та морепродуктів; створення економічного та валютного союзу, що сприяв формуванню та функціонуванню єдиного ринку фінансових послуг; соціальну політику, яка покращувала умови праці та рівень життя населення країн ЄС, а також захист прав споживачів, здійснення єдиної політики в сфері захисту навколишнього середовища [35].

Друга опора – формування спільної зовнішньої політики, безпеки та оборони. На відміну від першої опори, рішення в рамках цього напрямку мали прийматись на міжурядовому рівні, що означало збереження незалежності в питаннях зовнішньої політики та оборони, але при цьому була визначена спільна стратегія спрямована на підвищення стабільності та безпеки в ЄС.

Основні напрями в межах зазначеної опори включали: єдину зовнішню політику, яка, в свою чергу, передбачала скоординовану позицію щодо міжнародних питань, включаючи торгівлю та співпрацю з міжнародними організаціями; спільну політику безпеки та оборони, яка мала на меті посилення оборонної співпраці, здійснення миротворчих операцій, надання підтримки країні у разі виникнення міжнародних конфліктів, а також

боротьбу з організованою злочинністю, тероризмом та іншими загрозами безпеці.

Третя опора включала співпрацю в сфері юстиції та внутрішніх справах, спільне вирішення міграційних питань та забезпечення прикордонного контролю [18].

Франція відіграла вирішальну роль у формуванні економічного та валютного союзу, наслідком чого стало запровадження євро. У той час, як Німеччина під керівництвом канцлера Г. Коля була головною рушійною силою Валютного союзу, Франція сприяла створенню механізмів, які дозволяли його впровадженню [12].

Однак, цей процес не обійшовся без суперечок, оскільки прийняття євро вимагало значних економічних коригувань, включаючи дотримання суворих бюджетних обмежень. Прихильність Франції створенню єврозони відображала її бажання зміцнити свої економічні позиції в ЄС.

Її політика була спрямована на створення економічних механізмів, які б забезпечили стійкість нової валюти. Наприклад, прийняття Пакту стабільності та зростання, що встановлював суворі бюджетні обмеження, було важливим кроком для впровадження євро [13]. Проте Франція мала адаптувати свою внутрішню політику, зокрема, вжити заходи, спрямовані на зменшення дефіциту бюджету, що викликало соціальну напруженість [17].

Франція була активним учасником створення Шенгенської зони, яка дозволила громадянам країн ЄС вільно пересуватись у межах Європейського Союзу. Для Парижу це також означало зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами ЄС і покращення умов для ведення бізнесу. Проте, з'явилися і нові виклики, пов'язані з необхідністю забезпечення безпеки і контролю за нелегальною міграцією [12].

Підтримала Франція також і схвалення Амстердамського договору (1997 р.). Підтримуючи ідею підписання Амстердамського договору Париж прагнув зміцнити соціальний вимір ЄС, включаючи захист прав працівників

та запровадження загальних стандартів щодо регулювання трудових відносин [11].

Важливим фактором, що вплинув на формування європейської політики Франції наприкінці XX – у першому десятиріччі XXI ст., став процес територіального розширення Євросоюзу. Ставлення Парижу щодо розширення Євросоюзу було доволі складним. Розширення ЄС за рахунок вступу країн Центрально-Східної Європи, було стратегічно важливим, але суперечливим кроком для Франції. З одного боку, Париж визнавав важливість інтеграції нових держав, з іншого – серед представників політичної еліти Франції існували побоювання, що нове розширення призведе до втрати впливу Франції в Європейському Союзі [10].

Слід зазначити, що майбутнє розширення Євросоюзу мало значні наслідки з точки зору зміни балансу сил в ЄС. Якщо протягом кількох десятиліть Франція виступала політичним лідером Європейського Співтовариства, то поява на політичній карті Європи об'єднаної Німеччини зумовлювала поступове зміщення центру впливу в ЄС у бік останньої. Нове розширення Євросоюзу на схід сприяло ще більшому посиленню позиції ФРН у ЄС та зростанню її впливу в регіоні Центрально-Східної Європи, оскільки держави ЦСЄ в економічному відношенні мали найбільш інтенсивні зовнішньоекономічні зв'язки саме з ФРН. Зокрема, на Німеччину припадає значна частина експорту та імпорту центральноєвропейських країн. Крім того, ФРН виступає одним із основних інвесторів для держав ЦСЄ [15].

У той же час, керівництво П'ятої Республіки усвідомлювало необхідність подальшого процесу розширення Євросоюзу на схід. Важливе значення мала і підтримка подальшого розширення ЄС з боку не лише Німеччини, але й Великої Британії. У цих умовах Франція могла опинитись єдиною «великою» державою Євросоюзу, чия позиція стримувала початок переговорного процесу щодо приєднання до ЄС країн Центрально-Східної Європи. Зрештою, Париж дав згоду на розширення кордонів ЄС на схід [18]. Водночас, процес розширення не лише збільшив географічні межі ЄС, але й

зміцнив його політичний та економічний вплив. Зусилля Франції щодо сприяння цьому процесу підкреслювали її відданість інклюзивній та об'єднаній Європі [4].

Підтримавши вступ до Євросоюзу держав Центрально-Східної Європи, французькі лідери водночас висловлювали занепокоєння щодо впливу розширення на згуртованість ЄС і ускладнення процесу прийняття рішень. Якщо на момент підписання Маастрихтської угоди в 1992 р. європейська спільнота налічувала 12 країн, то протягом другої половини 1990-х – початку 2000-х рр. її кількісний склад збільшився більше ніж удвічі, і становив 25 держав. Це породжувало проблему керованості Європейського Союзу, що стало для Парижу однією з актуальних проблем. Тодішній президент Франції Ж. Ширак наголосив на необхідності інституційних реформ в ЄС, які мали сприяти адаптації Євросоюзу до прийняття нових країн. На думку Парижу, поглиблення інтеграції мало відбуватись паралельно з процесом розширення [7].

Розглядаючи роль Франції у процесах поглиблення євроінтеграційних процесів, слід зазначити, що Париж був головним прихильником здійснення спільної зовнішньої політики та політики безпеки в межах Європейського Союзу, яку було формалізовано в Маастрихтському договорі. Французькі лідери виступали за перетворення ЄС на глобального актора, здатного самостійно діяти на міжнародній арені. Намір Франції здійснювати спільну зовнішню політику та політику безпеки в ЄС був мотивований її бажанням зміцнити європейську стратегічну автономію, зокрема, по відношенню до США та НАТО [25].

У питаннях просування європейських оборонних ініціатив Франція тісно співпрацювала з Німеччиною та іншими партнерами по ЄС, хоча між ними й надалі залишались розбіжності щодо масштабів і напрямів європейської зовнішньої політики.

Участь П'ятої Республіки в європейському інтеграційному процесі протягом 1990-х – початку 2000-х рр. характеризувалась як просуванням нею

низки ініціатив, так і труднощами, пов'язаними з їх реалізацією. З одного боку, Франція була в авангарді головних ініціатив, включаючи Маастрихтський договір, запровадження євро, розширення ЄС і розвиток спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Вказані кроки Франції продемонстрували її відданість ідеям європейської інтеграції, а також свідчили про прагнення Парижу забезпечити собі провідну роль у ЄС [13].

З іншого боку, Франція також зустрілась зі значними внутрішніми проблемами, включаючи громадську опозицію щодо окремих аспектів європейської інтеграції, економічні обмеження, які накладає запровадження євро, і занепокоєння щодо соціальних і політичних наслідків розширення ЄС [4].

Внутрішній опір, який виникав у французькому суспільстві, значною мірою був обумовлений занепокоєнням щодо можливої втрати країною національного суверенітету. В суспільстві існувало побоювання, що делегування широких повноважень наднаціональним інституціям, таким як Європейська комісія або Європейський парламент, призведе до послаблення здатності держави контролювати власні ключові політичні сфери. У цьому контексті показовим став референдум 2005 р. щодо ратифікації Європейської Конституції, на якому більшість громадян Франції висловились проти документа, що фактично заблокувало його ухвалення. Це свідчило про глибокі суспільні сумніви стосовно інтеграційних процесів [15].

Окрім того, значний вплив на появу скептичних настроїв мали економічні аспекти. Суспільство було стурбоване потенційними проблемами, які могли з'явитись після розширення ЄС та включення до нього нових країн, зокрема з Центрально-Східної Європи. Уявлення про те, що приєднання нових держав посилює конкуренцію на ринку праці через наплив дешевої робочої сили, лише поглиблювало ці страхи. Через високий рівень соціальних стандартів і значні витрати на оплату праці французькі виробники нерідко опинялись у програшній позиції в порівнянні з мігрантами з інших країн ЄС.

Водночас економічна інтеграція вимагала від Франції адаптації до умов єврозони, що було пов'язано з впровадженням жорстких бюджетних заходів у рамках Пакту стабільності та зростання. Ці заходи, зокрема, передбачали скорочення бюджетного дефіциту, що неодноразово викликало соціальне невдоволення і призводило до страйків та протестів [17].

Таким чином, внутрішній опір і економічні виклики не лише ускладнювали інтеграційні процеси, але й спонукали Францію шукати нові підходи до співпраці в межах ЄС. Ці проблеми зумовлювали пошук більш стійких механізмів управління, які б забезпечували баланс між інтеграційними цілями та національними інтересами, сприяючи зміцненню ролі Франції як однієї з провідних держав Європейського Союзу.

Франція, як одна з країн-засновниць Європейського Союзу, відіграла важливу роль у розвитку євроінтеграційних процесів у 1990-х – на початку 2000-х рр. Перш за все, слід зазначити, що цей період став ключовим етапом у структуризації ЄС. Він позначений створенням економічного та валютного союзу, запровадженням євро, а також розвитком спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Франція не лише активно брала участь у цих процесах, але й була одним із провідних ініціаторів таких змін. При цьому країна прагнула збалансувати свої національні інтереси з колективними цілями Європи, зберігаючи власний вплив у межах Союзу.

Водночас, важливо підкреслити, що Франція зіштовхнулася і з низкою викликів. З одного боку, внутрішня економічна політика вимагала адаптації до суворих бюджетних обмежень, зумовлених запровадженням євро. Це викликало економічні труднощі, що вплинули на громадське сприйняття інтеграційних процесів. З іншого боку, країна зустрілась з викликами зовнішньополітичного характеру, зокрема в зв'язку з майбутнім розширенням ЄС на схід, що суттєво змінило баланс сил у межах Європейського союзу. На початку 1990-х рр. Париж дотримувався обережної позиції. Втім, зрештою, він підтримав приєднання країн Центрально-Східної Європи, визнаючи важливість інклюзивної та об'єднаної Європи. Проте ця позиція

супроводжувалась занепокоєнням щодо можливого негативного впливу розширення на згуртованість ЄС та процес поглиблення європейської інтеграції.

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що протягом зазначеного періоду Франція була одночасно рушійною силою євроінтеграційних процесів та виступала майданчиком для вирішення складних питань. Попри численні внутрішні й зовнішні виклики, країна продемонструвала відданість ідеям європейської єдності та інтеграції. Водночас її зусилля свідчили про прагнення зберегти власну автономію та стратегічну роль у межах Європейського Союзу. Такий баланс між інтеграцією та національними інтересами став характерною ознакою французької політики того часу.

### **2.3. Євроінтеграційна політика Франції в період президентства**

#### **Н. Саркозі та Ф. Олланда: порівняльна характеристика**

Європейська інтеграційна політика П'ятої Республіки в період президентства Н. Саркозі (2007–2012 рр.) і Ф. Олланда (2012–2017 рр.) відображала два різні, але взаємопов'язані підходи щодо ролі Франції в Європейському Союзі. Обидва президенти Франції зустрілись з викликами, особливо у світлі глобальної економічної кризи 2008 р., боргової кризи країн еврозони, зростання євроскептицизму та зміни політичної динаміки в Європі.

Незважаючи на те що два президенти були представниками політичних партій, що дотримувались різних політичних ідеологій (Н. Саркозі був правоцентристом і представляв партію Союз за народний рух, а Ф. Олланд представляв лівоцентристську Соціалістичну партію), у процесі здійснення євроінтеграційного курсу обидва керівника перш за все виходили з міркувань важливості збереження Францією лідерських позицій в ЄС. Однак їх погляди та підходи до процесу реформування ЄС відрізнялись.

Одним із важливих завдань в межах євроінтеграційної політики Франції в період президенства Н. Саркозі та Ф. Олланда було подолання кризи в

еврозоні, яка стала наслідком світової економічної кризи 2008 р.

І під час президентства Н. Саркозі, і в період перебування на посаді президента Ф. Олланда проблема забезпечення ефективного економічного управління в ЄС було одним із центральних аспектів євроінтеграційної політики П'ятої Республіки [50].

В питаннях стабілізації єврозони Франція тісно співпрацювала з Німеччиною [15]. Н. Саркозі виступав за посилення фіскальної дисципліни в ЄС і підтримував ідею створення Європейського механізму стабільності, а також підписання Договору про стабільність, координацію та управління, більш відомого як Фіскальний пакт. Він наполягав на запровадженні жорстких бюджетних правил, надаючи перевагу консервативному підходу до врегулювання кризи. Що стосується питань реформування системи ухвалення рішень в Євросоюзі, то Франція під час президентства Н. Саркозі виступала за оптимізацію процесу прийняття рішень в ЄС, що, на думку Парижа, зміцнило б роль міжурядового механізму [38].

Франція в період президентства Н. Саркозі підтримала укладання Лісабонської угоди, яка набула чинності в 2009 р., запровадження посад президента Європейської ради та повноважного Верховного представника із закордонних справ ЄС. Н. Саркозі вважав, що ці нововведення посилять здатність ЄС діяти на міжнародній арені більш злагоджено [37].

Ф. Олланд, який змінив Саркозі в 2012 р., критикував заходи жорсткої економії, які підтримували Н. Саркозі та А. Меркель, та виступав за запровадження більш гнучких фіскальних правил у межах єврозони [44]. В період президентства Ф. Олланда Париж ініціював заходи, спрямовані на врівноваження фіскальної консолідації ініціативами, спрямованими на стимулювання економічного зростання. Серед таких ініціатив слід назвати ухвалення Європейського інвестиційного плану (також відомого як план Юнкера). Ф. Олланд прагнув пом'якшити соціальні та економічні наслідки політики жорсткої економії, наголошуючи на необхідності створення нових

робочих місць у ЄС та забезпечення надходження інвестицій як ключових елементів європейського економічного управління [59].

У питаннях здійснення інституційних реформ у ЄС Ф. Олланд, на відміну від Н. Саркозі, наголошував на необхідності більшої підзвітності європейських інституцій. Президент Франції закликав до зміцнення європейської інтеграції в таких сферах, як соціальна політика та економічне управління, стверджуючи, що більша солідарність держав Європейського Союзу необхідна для вирішення проблем, з якими стикається ЄС. В цілому підхід Ф. Олланда був орієнтований на забезпечення більшої згуртованості та єдності Євросоюзу перед новими економічними та політичними викликами [27].

Позиція Н. Саркозі та Ф. Олланда щодо розширення ЄС була досить обережною, хоча їх підходи й були сформовані різними політичними імперативами. Н. Саркозі скептично ставився до можливості подальшого розширення Євросоюзу, особливо щодо вступу Туреччини до ЄС. Він стверджував, що Європейський Союз повинен зосередитись на поглибленні інтеграції, а не на розширенні за рахунок вступу до ЄС нових країн. Президент Франції надавав перевагу «привілейованому партнерству» з Туреччиною, а не повноправному членству цієї країни в Євросоюзі. Він висловлював сумніви щодо здатності ЄС приймати до свого складу нові країни та одночасно підтримувати єдність в середині об'єднання [79].

Ф. Олланд, хоча і не так відкрито критикував розширення Європейського Союзу, як Н. Саркозі, але також підходив до цього питання обережно. Під час його президентства продовжувались переговори з такими країнами, як Сербія та Албанія, але, як і його попередник, Ф. Олланд висловлював занепокоєння щодо потенційних політичних та економічних наслідків подальшого розширення. Він наголошував на тому, щоб нові країни-кандидати відповідали жорстким критеріям щодо демократичного урядування, дотримання прав людини та забезпечення економічної стабільності [68].

Мали свою специфіку погляди двох французьких президентів також і на зовнішню політику ЄС. За часів президентства Н. Саркозі міжнародна політика, яку здійснювала П'ята Республіка, була спрямована на відновлення ролі Франції як світового лідера в рамках ЄС. Н. Саркозі відіграв важливу роль у процесі підписання угоди про припинення вогню між Росією та Грузією в серпні 2008 р. У 2011 р. Франція ініціювала здійснення військової операції в Лівії, підтримавши лівійську опозицію. Водночас, Н. Саркозі наголошував на необхідності подальшого поглиблення франко-німецького зовнішньополітичного співробітництва, зокрема в питаннях зміцнення обороноздатності Європи [36].

У період президентства Ф. Олланда Франція приділяла більшу увагу багатосторонній співпраці в межах міжнародних організацій. На даному етапі П'ята Республіка акцентувала більшу увагу на колективному підході під час вирішення загальноєвропейських проблем. Франція тісно співпрацювала з партнерами по ЄС у питаннях вирішення проблем глобальної безпеки. Париж приймав активну участь у дипломатичних ініціативах ЄС. Зокрема, Франція була представлена в Нормандському форматі, який був започаткований у 2014 р. після початку війни на сході України. За часів президентства Ф. Олланда Франція розпочала антитерористичну операцію в Сахельському регіоні Африки [20].

Стратегічно важливе значення в питаннях розбудови об'єднаної Європи мало франко-німецьке партнерство. Під час президентства Н. Саркозі тандем Франції та Німеччини став основним двигуном євроінтеграційного процесу, особливо в період кризи єврозони. Н. Саркозі та А. Меркель спільно працювали над впровадженням Фіскального пакту та Європейського механізму стабільності, що забезпечили основу для фінансової стабільності ЄС. Теплі особисті відносини лідерів двох держав дозволяли їм знаходити компроміси навіть у складних ситуаціях [80].

Досліджувана країна під час президенства Ф. Олланда також визнавала важливість партнерства з Німеччиною, але їх відносини з Ангелою Меркель

були менш гармонійними. Ф. Олланд критикував політику жорсткої економії, яку підтримувала А. Меркель. Незважаючи на наявність певних розбіжностей обидва лідери співпрацювали з ключових проблем, зокрема у питаннях вирішення міграційної кризи 2015 р. [38].

Одним із аспектів, якому приділяли увагу обидва французькі президенти в межах євроінтеграційної стратегії, була соціальна політика. Водночас, слід зауважити, що Н. Саркозі приділяв дещо менше уваги питанням соціальної політики ЄС. Його ініціативи стосувались передусім забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стабільності в ЄС, тоді як соціальні ініціативи залишались на другому плані [81]. Ф. Олланд, навпаки, активно підтримував розширення програм соціального захисту та ініціативи, що стосувались скорочення соціальної нерівності та боротьби з безробіттям у ЄС. Його зусилля були спрямовані на те, щоб зробити ЄС більш соціально орієнтованим [59].

Важливим проектом, що в даному контексті був реалізований за ініціативи Франції та Німеччини, стало заснування фонду Р. Шумана. Фонд мав здійснювати дослідження і організовувати обговорення європейських політик, що реалізовувались в межах ЄС. Фонд підтримував ініціативи, спрямовані на модернізацію соціальної системи ЄС. У своїх публікаціях Фонд аналізував вплив здійснюваних у ЄС реформ на соціальну складову, зокрема, на рівень життя населення.

Під час президентства Ф. Олланда Фонд Р. Шумана став платформою для обговорення необхідності зміцнення соціальної політики як елемента європейської ідентичності та солідарності. Париж акцентував увагу на важливості соціальних програм з метою підтримки найбільш вразливих верств населення. Фонд активно висвітлював ініціативи Ф. Олланда щодо підвищення мінімальної заробітної плати та розширення доступу населення до медичних послуг [15].

Важливою складовою євроінтеграційної політики Франції за часів і Н. Саркозі, і Ф. Олланда було досягнення прозорості системи управління ЄС.

Зазначимо, що в період президентства Н. Саркозі Париж наголошував на необхідності збереження ключової ролі національних урядів у процесі прийняття рішень. Він вважав, що сильна національна політика є запорукою ефективного функціонування ЄС. Н. Саркозі також підтримував підписання Лісабонської угоди, яка збільшила прозорість і демократичну легітимність інститутів ЄС.

Ф. Олланд навпаки надавав перевагу наднаціональному підходу та виступав за підвищення прозорості інститутів ЄС. Він наголошував на важливості зміцнення довіри громадян до Євросоюзу шляхом посилення підзвітності діяльності структур ЄС. Париж підтримував ініціативи, спрямовані на посилення ролі Європарламенту та залучення громадян до ухвалення ключових рішень в ЄС. Французький підхід на даному етапі був спрямований на створення більш згуртованого та прозорого Євросоюзу [52].

Таким чином, євроінтеграційна політика Франції за часів президентства Н. Саркозі (2007–2012 рр.) та Ф. Олланда (2012–2017 рр.) є яскравим прикладом зваженого підходу до подолання викликів, з якими зіштовхнувся Європейський Союз у період глибоких трансформацій. Незважаючи на відмінності в ідеологічних переконаннях та політичних програмах, обидва лідери залишались відданими ідеї зміцнення єдності ЄС і підвищення ролі Франції як провідної сили європейської інтеграції. Ця політика базувалась на прагматичному поєднанні внутрішніх пріоритетів і зовнішньополітичних амбіцій, що дозволило Франції залишатися важливим гравцем на європейській арені.

Н. Саркозі, представник правоцентристської політичної традиції, акцентував увагу на посиленні міжурядового співробітництва в ЄС, приділяючи значну увагу партнерству з Німеччиною, яке стало ключовим у розв'язанні боргової кризи євросони. Його ініціативи були спрямовані на забезпечення бюджетної дисципліни, та створення механізму стабільності, демонструють прагнення до стабілізації фінансової системи Європи. Окрім того, Н. Саркозі активно просував питання зміцнення європейської

обороздатності, зокрема в контексті кризи в Грузії та військової операції в Лівії. Політика Франції щодо розширення ЄСу цей період була стриманою, оскільки Париж вважав за необхідне зміцнення внутрішньої згуртованості Європейського Союзу перед подальшим розширенням.

Євроінтеграційна політика Франції в період Ф. Олланда, в свою чергу, зосереджувалась на питаннях пом'якшення наслідків політики жорсткої економії, яка викликала соціальне невдоволення та підсилювала євроскептичні настрої в країні. Ф. Олланд виступав за збалансоване поєднання економічного зростання та соціальної справедливості, що втілювалось у таких проєктах, як лан Юнкера. Його євроінтеграційна стратегія також включала активну підтримку демократизації інституцій ЄС і розширення можливостей для громадян впливати на процес ухвалення рішень на наднаціональному рівні.

У зовнішній політиці Франція в період президентства Ф. Олланда приділяла значну увагу багатосторонній дипломатії, активно залучаючись до врегулювання конфліктів, зокрема, після початку війни на сході України та в період боротьби з тероризмом у регіоні Сахелю. При цьому, він послідовно підтримував зміцнення колективних дій ЄС у вирішенні глобальних проблем, таких як зміна клімату та міжнародна безпека.

Отже, Франція за часів президентства Н. Саркозі та Ф. Олланда зробила суттєвий внесок у розвиток Європейського Союзу. Франція продовжувала виступати одним із ключових гравців, здатних визначати стратегічний курс ЄС. При цьому, за часів президентства Н. Саркозі Париж акцентував увагу на економічній стабільності та безпеці, тоді як у період президентства Ф. Олланда Франція більше уваги приділяла соціальній проблематиці та багатосторонній дипломатії.

## 2.4. Проєкт реформування ЄС президента Е. Макрона та особливості його реалізації

Період президентства Е. Макрона характеризується прагненням Франції здійснити реформування Європейського Союзу. З моменту вступу на посаду в 2017 р. Е. Макрон сформулював бачення Францією майбутнього ЄС, яке ґрунтується на переконанні, що сильна, більш згуртована та суверенна Європа зможе протистояти глобальним викликам, таким як економічна нерівність, зміна клімату, міграція та геополітична нестабільність [55]. Його пропозиції щодо реформування ЄС стосувались багатьох сфер, включаючи економічне управління, оборону, соціальну політику, демократичну підзвітність інституцій ЄС [58].

Програма реформ Е. Макрона базується на принципі, що Європа має стати більш стійкою та незалежною у все більш конкурентному та невизначеному світі. З самого початку свого президентства Е. Макрон виступав за реформування інституційної структури Європейського Союзу. Його ключові пропозиції, викладені в таких промовах, як «Звернення до Сорбонни» 2017 р., були спрямовані на перегляд процесу прийняття рішень в ЄС, зміцнення єврозони та посилення спроможності об'єднаної Європи до незалежних дій, зокрема в сфері оборони та безпеки [58].

Проєкт реформування ЄС, запропонований президентом Франції Е. Макроном, був амбітною спробою активізувати процес європейської інтеграції в умовах сучасних глобальних викликів. Ідеї Е. Макрона охоплюють широкий спектр питань від оборони й безпеки до кліматичної політики.

Однією з основних ініціатив, запропонованих Е. Макроном, стала концепція "Європи, яка захищає". Ключова ідея цієї концепції зводиться до необхідності посилення європейської безпеки шляхом розвитку спільного оборонного потенціалу. Зокрема, Е. Макрон наголошував на створенні спільної європейської армії, яка гарантувала б незалежність об'єднаної Європи від НАТО [57].

Важливим елементом цієї концепції стала "Європейська ініціатива втручання" (EI2), започаткована у 2018 р., яка об'єднала 14 країн та була покликана посилити військову співпрацю держав ЄС. Крім того, значна увага приділялась зміцненню кібербезпеки, що передбачало створення Європейського агентства з кіберзахисту, спрямованого на протидію загрозам з боку Росії та інших держав. Франція також активно просувала ідею створення Європейського фонду оборони, який мав здійснювати фінансування спільних проєктів, наприклад, розробку нових винищувачів [54].

Президент Франції запропонував створити окремий бюджет єврозони, який би фінансував інноваційні проєкти та інфраструктурні ініціативи. У цьому контексті фонд NextGenerationEU, ухвалений в 2021 р., сприяв реалізації запропонованих Парижем ідеї. Не менш важливим було питання гармонізації податкових систем, що сприяло б забезпеченню реалізації ідеї створення справедливого вільного конкурентного середовища в ЄС та уникненню "податкового демпінгу". Ці реформи мали на меті забезпечити ефективніше функціонування європейської економіки [56].

Слід зазначити, що соціальний вимір реформ також зайняв центральне місце в проєкті Е. Макрона. Президент Франції наголошував на важливості встановлення єдиних стандартів у сфері заробітної плати та умов праці. Вирішення цього питання стало особливо актуальним у контексті підтримки директиви «Про відряджених працівників», яка була покликана гарантувати рівні умови в питаннях оплати праці для всіх громадян ЄС незалежно від місця їхньої роботи. Е. Макрон також пропонував встановити мінімальні соціальні стандарти в країнах ЄС, що могло б сприяти зменшенню соціальної нерівності в Євросоюзі [32].

Одним із ключових аспектів у проєкті реформування ЄС, запропонованому Е. Макроном, стала ідея досягнення стратегічної автономності ЄС. Передусім, варто зазначити, що цей підхід спрямований на зменшення залежності Європейського Союзу від зовнішніх постачальників у

таких сферах, як енергетика, технології та оборона. В цьому контексті важливо підкреслити, що Париж акцентував увагу на необхідності диверсифікації енергопостачання, що набуло особливого значення після енергетичної кризи, спричиненої російським вторгненням на територію України [26].

Розвиток відновлюваних джерел енергії став ключовою складовою даної стратегії, оскільки він сприяє досягненню енергетичної незалежності та екологічної стійкості ЄС. Таким чином, стратегічна автономія у цьому випадку розглядається як важливий інструмент забезпечення суверенітету ЄС [28].

Передбачав запропонований Е. Макроном проєкт і реформування Шенгенської зони. Основна мета полягала в посиленні контролю над зовнішніми кордонами та вдосконалення механізмів розподілу відповідальності за розміщення мігрантів. У цьому контексті особлива увага приділялась створенню Європейського прикордонного агентства, яке до 2027 р. має налічувати 10 тисяч офіцерів. Крім того, було запропоновано переглянути Дублінський регламент, щоб забезпечити більш справедливий розподіл мігрантів між країнами ЄС [30].

Варто звернути увагу на ініціативу Е. Макрона щодо посилення ролі Європейського суду, яка спрямована на забезпечення верховенства права в країнах ЄС. Це має ключове значення для зміцнення демократичних інститутів і боротьби з авторитарними тенденціями, які спостерігаються в окремих державах ЄС, зокрема, в Угорщині. Запропоновані зміни передбачають розширення юрисдикції Європейського суду в контексті захисту прав людини та правової рівності в ЄС. Варто зауважити, що зазначена реформа також відповідає меті покращення координації між національними правовими системами та забезпечення більш ефективного вирішення міждержавних суперечок [4].

Не менш важливим аспектом плану реформування ЄС є кліматична політика. Франція підтримала "Зелений курс", спрямований на скорочення

викидів парникових газів на 55% до 2030 р. та перехід до відновлюваних джерел енергії. Е. Макрон також запропонував запровадити вуглецевий податок на імпорт продукції з країн із менш суворими екологічними стандартами. Ці заходи спрямовані на досягнення сталого розвитку та боротьбу зі зміною клімату [86].

Особливу увагу слід приділити ініціативам Е. Макрона щодо модернізації CAP, які базуються на принципах сталого розвитку. По-перше, варто відзначити, що акцент робиться на впровадженні екологічно чистих технологій у сільськогосподарське виробництво, що сприятиме скороченню викидів парникових газів. По-друге, важливою складовою цієї політики є збільшення фінансової підтримки для фермерів, які беруть участь у "зелених" ініціативах. Крім того, ці заходи відповідають цілям Європейського "Зеленого курсу" та сприяють зміцненню екологічної стабільності ЄС. Очевидно, що така політика сприяє посиленню конкурентоспроможності європейського сільського господарства на глобальному рівні [87].

Ще одним пріоритетом для Франції стало посилення демократичних інститутів у межах Європейського Союзу. Він ініціював створення європейських громадянських зібрань, які мали стати платформою для обговорення майбутнього ЄС. Зокрема, Конференція з питань майбутнього Європи (2021–2022 рр.) була одним із практичних прикладів реалізації цієї ідеї. Водночас президент виступив за реформу виборчих правил, зокрема створення загальноєвропейського виборчого округу для виборів до Європарламенту [73].

Щодо розширення ЄС та співпраці з сусідніми країнами, Е. Макрон запропонував створення "Європейського політичного співтовариства" (ЄПС), яке об'єднало б країни, що не є членами ЄС, такі як Україна та Велика Британія. Ця ініціатива мала на меті зміцнити стабільність у регіоні та посилити стратегічне партнерство. Однак Франція наполягала на більш суворому дотриманні критеріїв приєднання новими кандидатами до ЄС [42].

Податкова реформа стала важливим аспектом ініціатив Е. Макрона. Франція активно просувала ідею запровадження цифрового податку для таких техногігантів, як Google і Amazon, що забезпечило б справедливий розподіл прибутків. Додатково було запропоновано посилити боротьбу з ухиляннями від сплати податків, зокрема, шляхом співпраці між країнами ЄС [56].

У питаннях боротьби з популізмом та євроскептицизмом Е. Макрон наголошував на необхідності здійснення інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян щодо переваг європейської інтеграції. Водночас він закликав захищати європейські цінності в умовах зростання автократичних тенденцій у деяких країнах, таких як Угорщина та Польща [76].

У сфері цифрових технологій план Е. Макрона передбачав розвиток власних технологічних можливостей Європи, зокрема в таких сферах, як штучний інтелект, кібербезпека та захист даних. Його пропозиції включають створення європейської нормативно-правової бази, яка була б здатна гарантувати громадянам ЄС захист цифрових прав. Президент Франції також відстоює ідею «технологічного суверенітету», виступаючи за збільшення інвестицій у розвиток європейських технологічних інновацій та здійснення відповідних досліджень [33].

Проект Е. Макрона наголошував на необхідності протидії дезінформації, яка є однією з ключових загроз для європейської демократії. Зокрема, важливим у цьому контексті є створення платформ для перевірки фактів та боротьби з фейковими новинами. Крім того, варто підкреслити, що такі заходи спрямовані на зміцнення довіри громадян до демократичних інститутів і зменшення впливу зовнішніх дестабілізуючих чинників. Очевидно, що успішна реалізація цих ініціатив сприятиме забезпеченню стабільності та демократичного розвитку ЄС [47].

Ідея запровадження цифрового євро, була новаторською ініціативою, спрямованою на зміцнення фінансового суверенітету ЄС. По-перше, цифрова

валюта здатна забезпечити незалежність європейських фінансових систем від американського долара. По-друге, це сприятиме зменшенню залежності ЄС від міжнародних платіжних систем. Також важливо зазначити, що ця ініціатива може забезпечити більшу прозорість та ефективність фінансових операцій [66].

Не менш важливою ініціативою Франції є просування культурної дипломатії як інструменту зміцнення європейської ідентичності. Зокрема, варто наголосити, що такі заходи, як підтримка студентських обмінів сприяють збереженню культурного розмаїття в межах Європейського Союзу. Водночас, завдяки інвестиціям у європейські культурні проекти ЄС може посилити свій вплив на глобальному рівні. Також важливо зазначити, що культурна дипломатія сприяє популяризації європейських цінностей, таких як толерантність, демократія та права людини, що має велике значення в умовах глобальних викликів [72].

Однак реалізація ініціатив Е. Макрона зіштовхнулася з численними викликами. Наприклад, ідея спільного бюджету єврозони викликала критику з боку Німеччини та Нідерландів, які побоювались посилення надмірної фінансової залежності. Крім того, бюрократичні процедури ускладнювали та уповільнювали процеси ухвалення рішень на рівні ЄС. У Франції ініціативи Е. Макрона також зазнавали критики від опозиції, яка звинувачувала президента в надмірному посиленні євроінтеграційного курсу Франції [67].

Важливе значення в проекті реформування ЄС відведено розвитку франко-німецького тандему в ЄС після Brexit. Водночас, слід зазначити, що ініціативи Е. Макрона знаходили в Берліні різну реакцію. Зокрема, коли в 2017 р. президент Франції запропонував амбітний план реформ, спрямований на створення спільного бюджету єврозони, це викликало неоднозначну реакцію з боку Німеччини. У той же час, його ідея створення європейського оборонного фонду та концепція стратегічної автономії активно підтримуються і знаходять відгук у Берліні. У цьому контексті Е. Макрон

позиціонує Францію як провідника нових підходів до розв'язання кризових ситуацій та адаптації ЄС до глобальних викликів [19].

Франція підтримує європейський «зелений курс» та виступає за активну декарбонізацію економіки. Акцент Парижу на необхідності розвитку атомної енергетики як важливого інструменту досягнення кліматичної нейтральності демонструє прагнення Франції залишатись лідером у сфері енергетичної трансформації [78].

Ідея створення Фонду єврозони отримала часткову підтримку Німеччини з певними застереженнями. Вона також погодилась на створення резервного фонду для вирішення кризових ситуацій, проте наголошувала на необхідності посилити контроль за бюджетною політикою країн Євросоюзу. В результаті в рамках ЄС було реалізовано кілька ініціатив, серед яких – фонд відновлення Next Generation EU [19]. Обидві країни активно сприяють поглибленню європейської інтеграції в економічній, безпековій та кліматичній сферах. Зокрема, вони спільно підтримують Європейський «зелений курс», орієнтуючись на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. [62].

Отже, Франція завжди була в самому серці європейської інтеграції, виступаючи не просто учасником, а одним з головних ініціаторів та рушійних сил у розвитку Європейського Союзу. Протягом років, з кожною зміною лідерів, Франція демонструвала здатність адаптувати свій європейський курс, успішно поєднуючи власні національні інтереси з прагненням до більш міцної єдності в Європі.

Саме завдяки активній позиції Франції було підписано Маастрихтський договір – угоду, що стала фундаментом для створення ЄС. Разом з Німеччиною Франція була тим локомотивом, що просував вперед ідеї створення Економічного та валютного союзу, запровадження євро, здійснення спільної зовнішньої політики та поглиблення оборонної співпраці в межах ЄС [3].

В період президентства таких різних лідерів, як Н. Саркозі та Ф. Олланд, Франція продовжувала відігравати ключову роль в ЄС, хоча кожен з них мав свій власний підхід до інтеграційних процесів. Франція в період президентства Н. Саркозі зосереджувалась насамперед на забезпеченні економічної стабільності, тісно співпрацюючи з ФРН у питаннях розв'язання боргової кризи єврозони. Політика Парижу на даному етапі була спрямована на зміцнення міждержавних механізмів ЄС. Натомість у період президентства Ф. Олланда Франція акцентувала увагу на соціальному вимірі політики ЄС, просуваючи відповідні ініціативи.

З приходом до влади Е. Макрона, Франція виступила з амбітним планом глибоких реформ у ЄС, націлених на зміцнення європейського суверенітету та стимулювання інноваційної економіки. Його ініціативи, починаючи від створення спільної європейської армії та розвитку кібербезпеки і закінчуючи підтримкою сталого розвитку шляхом реалізації "зеленого курсу" та реформуванням міграційної політики і Шенгенської зони, демонструють прагнення Франції сприяти перетворенню ЄС на економічно та політично міцний союз, здатний ефективно реагувати на глобальні виклики, такі як зміна клімату та зростаюча соціальна нерівність [34].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що євроінтеграційна політика Франції є яскравим прикладом того, як одна з провідних країн ЄС здатна успішно поєднувати свої національні інтереси з глибоким розумінням необхідності зміцнення європейської єдності. На сучасному етапі Франція залишається одним із найважливіших гравців на європейській арені, чия політика має безпосередній та вагомий вплив на подальший розвиток Європейського Союзу в умовах постійних глобальних змін.

## ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведені дослідження, необхідно зазначити, що в другій половині ХХ – першій чверті ХХІ ст. Французька Республіка відіграла і продовжує відігравати важливу роль у формуванні та розвитку європейських інтеграційних процесів. Як одна з держав-засновниць Європейського Економічного Співтовариства Франція незмінно перебувала в епіцентрі європейської інтеграції, виступаючи ініціатором та рушійною силою у розбудові спільного європейського простору. Її вплив простежується з перших кроків, здійснених західноєвропейськими державами на шляху створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, яке, певною мірою, стало попередником та прообразом майбутнього Європейського Союзу.

Франція прагнула до побудови сильної, єдиної та впливової Європи, водночас наголошуючи на необхідності збереження державами-учасницями ЄЕС національного суверенітету. Дотримання цього балансу завжди залишалось ключовим аспектом її євроінтеграційної політики. Протягом 1950-х рр. П'ята Республіка відіграла вирішальну роль у створенні ЄОВС, ЄЕС, Євратому, відстоювала ідею Спільної сільськогосподарської політики.

У той же час, незгода Франції з посиленням ролі наднаціональних інститутів ЄЕС часто супроводжувалась її зовнішньополітичними демаршами. Проявом цього стала, зокрема, політика «порожнього стільця», якої Франція дотримувалась у 1960-х рр. У такий спосіб Париж прагнув підкреслити необхідність врахування національних інтересів у процесі ухвалення спільних комунітарних рішень в межах ЄЕС.

Після відставки Ш. де Голля Франція продовжувала приймати активну участь у діяльності ЄЕС. Вона підтримала ідею розширення Європейського Співтовариства в 1970-х – 1980-х рр. та виступала за поглиблення політичної співпраці в межах ЄЕС.

Друга половина 1980-х – початок 1990-х рр. позначена значними геополітичними трансформаціями в Європі. Однією з ключових подій даного

періоду стало об'єднання Німеччини, яке відбулось у 1989–1990 рр. В цьому контексті слід відзначити той факт, що Франція відіграла важливу роль у тому, щоб забезпечити відповідність процесу об'єднання Німеччини завданням європейської інтеграції. При цьому, Франція демонструвала здатність адаптувати свій європейський курс, балансує між національними інтересами та прагненням до єдності в межах Європейського Співтовариства.

Саме активна позиція П'ятої Республіки сприяла підписанню Маастрихтського договору, який ознаменував собою початок нового етапу в історії європейського інтеграційного проєкту. Багато в чому, важливою передумовою підписання Маастрихтського договору стало укладання франко-німецької угоди щодо запровадження єдиної валюти та розширення повноважень Європарламенту. У подальшому, в тісній співпраці з Німеччиною, Франція виступала локомотивом у просуванні спільної зовнішньої політики та оборонної співпраці в межах Європейського Союзу.

В 1990-х рр. євроінтеграційна політика Франції стала інструментом реалізації її зовнішньополітичних амбіцій та збереження впливу на міжнародній арені. Париж розглядав ЄС як проєкт, який дозволяє консолідувати європейські ресурси та зміцнити роль Франції в Європі та світі.

Дослідження особливостей євроінтеграційної політики Франції в період 2007–2019 рр., що охоплює роки президентства Н. Саркозі та Ф. Олланда, свідчить про те, що на даному етапі П'ята Республіка прагнула зберегти провідну роль у ЄС, адаптуючись до нових викликів. У період президентства Н. Саркозі Париж намагався активізувати інтеграційний процес, зокрема, шляхом реалізації ініціативи «Союз для Середземномор'я», що було особливо важливо після того, як більшість населення Франції відхилили проєкт Європейської конституції. В роки президентства Ф. Олланда Франція більше уваги приділяла безпековій співпраці в межах ЄС та боротьбі з тероризмом.

Період перебування на посаді президента Франції Е. Макрона позначений новими французькими ініціативами в контексті процесу євроінтеграції. Після свого обрання на президентську посаду Е. Макрон запропонував амбітний проєкт «відродження Європи». Аналіз ініціатив, запропонованих Е. Макроном, свідчить про те, що вказаний проєкт спрямований на посилення міжнародної суб'єктності ЄС, зміцнення його економічної та політичної єдності, а також утвердження концепції "Європи-потуги", що викликало жваву дискусію та неоднозначну реакцію серед інших країн Європейського Союзу. Головним завданням для Франції, при цьому, є сприяння оптимізації політико-інституційних, ідентифікаційних та стратегічних параметрів європейської інтеграції та збереження провідних позицій Франції у ЄС, шляхом збалансування національних інтересів з колективними цілями Європейського Співтовариства.

Таким чином, Франція була та залишається одним із головних ініціаторів та учасників процесу європейської інтеграції, вміло поєднуючи власні інтереси з глибоким розумінням необхідності зміцнення європейської єдності. Франція завжди демонструвала зацікавленість у формуванні сильної та єдиної Європи, водночас наголошуючи на необхідності збереження національного суверенітету. Вплив П'ятої Республіки на процес формування спільних європейських політик залишається визначальним, а її позиція є вагомим та безпосередньо впливає на розвиток Європейського Союзу.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніщський договір про внесення змін та доповнень до Договору про Європейський Союз, Договорів про заснування Європейських співтовариств та деяких пов'язаних з ними актів (2001/C80/01). *Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності*. № 12. 2002 р. 38 с.
2. Договір про заснування Європейської Спільноти ЄЕС; Договір, Перелік, Міжнародний документ від 25.03.1957.  
URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_017#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text)
3. Договір від 07.02.1992 Договір про Європейський Союз.  
URL: [https://zakononline.com.ua/documents/show/153773\\_527976](https://zakononline.com.ua/documents/show/153773_527976)
4. Авраменко В. Євроатлантична політика Франції в контексті Європейської доктрини безпеки та оборони. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. № 102 (I). С. 229-234.
5. Герасіна Л.М., Погрібна В.Л. Політологічний енциклопедичний словник за заг. ред. М. П. Требіна. *Право*. Харків. 2015. 816 с.
6. Бабій Д., Прихненко М. Питання ідентичності в сучасному Європейському Союзі. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2020. Вип. 12. С. 11-16.
7. Вархов Г. Структура, повноваження та особливості діяльності Європейського парламенту. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2014. № 3. С. 82-93.
8. Грицина О. Місце і роль партій у політичній системі сучасної Франції. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2007. Вип. 33. С. 434-451.
9. Грубінко А. Вплив великої Британії на формування механізмів європейської політичної інтеграції (40-80-і роки ХХ ст.).

*Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Історія, міжнародні відносини.* 2016. Вип. 17. С. 121-126.

10. Думинець Н. Особливості галузевої і територіальної структури економіки Франції. *Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства, збірник наукових праць.* 2015. Вип. 7. С. 38-42.
11. Довідник з європейської інтеграції. За ред. Чернеги О. Б. Львів: Магнолія, 2012. 383 с.
12. Ковальова О. Неофункціоналізм проти традиційних підходів в теоріях європейської інтеграції. *Грані.* 2003. № 1 (27). С. 114-117.
13. Копійка В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. *Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".* Київ. 2002. 253 с.
14. Копійка В. Європейський Союз: заснування і етапи становлення / Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. Дім "Ін Юре". 2001. 448 с.
15. Кочубей Л. Сучасні особливості зовнішньої політики Франції в умовах модернізації. *Наукові записки.* 2013. Вип. 1 (63). С. 93-113.
16. Лукінов Є. Концепція міжнародних режимів С. Краснера. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології».* 2015. Вип. 28. С. 170-173.
17. Луцишин П., Федонюк С. Європейські інтеграційні процеси: формування єдиного ринку. Монографія. Луцьк. Редакц.-видавн. відділ "Вежа" Волинського держ. ун-ту. імені Л. Українки 2004. 196 с.
18. Онацький М.Ю., Ситник М.М. Еволюція позиції Франції щодо розширення ЄС (1990-ті – початок 2000-х рр.). *Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: Матеріали X-ої науково-практичної конференції (16 травня 2024 р.).* Харків, 2024. С. 135 – 139.
19. Онацький М., Ситник М. Франко-німецький тандем в ЄС після Brexit: процеси та тенденції розвитку. *Україна у світових*

- міжнародно-регіональних політичних та економічних процесах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 грудня 2024 року, м. Харків, Україна) / редкол.: А.Ю. Парфіненко, С.І. Лиман, М.Ю. Онацький та інш. [Електронний ресурс] = Ukraine in the world international-regional political and economic processes: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (December 13, 2024, Kharkiv, Ukraine) materials / editors: A. Yu. Parfinenko, S. I. Lyman, M. Yu. Onatskyi et al. [Electronic resource]. Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2024. С. 150 – 153.*
20. Омельченко А. Політика Франції в ЄС на початку XXI ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького Національного Університету*. 2013. Вип. 37. С. 252-257.
  21. Сипко Б. Мусульманська спільнота в житті Французької Республіки (1995—2007). Монографія. Львів: ЛНУ імені І. Франка. 2017. 344 с.
  22. Силкін В. Формування територіально-галузевої структури господарства регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 23. С. 68 – 74.
  23. Субботін А. Зовнішня політика. Політична енциклопедія. *Парламентське видавництво*. Київ. 2011. С. 271-272.
  24. Скрипник О. Історія європейської інтеграції. Навчальний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 370 с.
  25. Тарнавський О. Послідовники євроскептицизму у Франції: основні причини зростання їхнього скепсису. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 60. С. 162-178.
  26. Толстов С. Французькі зовнішньополітичні ініціативи в період президентства Емманюеля Макрона. *Україна дипломатична*. 2023. Вип. 24. С. 684-695.
  27. Фоменко С. Спільна зовнішня і безпекова політика ЄС: від національних інтересів до спільних цінностей. *Збірник наукових праць національної Академії державного управління при Президентові України*. 2015. Вип. 19. С. 224-242.

28. Чернова О., Когун Н. Пріоритетні напрями розвитку економіки Франції. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2019. Вип. 37. С. 117-125.
29. Шаповалова О. Моделі диференційованої інтеграції в євроінтеграційній політиці Франції. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 88. Ч. I. С. 12-15.
30. Amable B., Palombarini S. *The Last Neo-Liberal: Macron and the Origins of France's Political Crisis*. 2021. 166 p.
31. Arnaud J.-L. France and Europe. The European Debate in France at the start of French presidency. *Notre Europe Research and Policy Papers*. 2000. No 10. 35 p.
32. Bogain A. Reflections on Macron's Proposals for a Renewed EU. *Araucaria*. № 45. Universidad de Sevilla. 2020. P. 207-235.
33. Bora S., Schramm L. Toward a more 'sovereign' Europe? Domestic, bilateral, and European factors to explain France's (growing) influence on EU politics, 2017–2022. *French Politics*. 2023. № 21 (1). P. 3-24.
34. Carrera S. An Assessment of the State of the EU Schengen Area and its External Borders. A Merited Trust Model to Uphold Schengen Legitimacy. *Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies*. 2023. P.186.
35. Carson M. From Common Market to Social Europe. Paradigm Shift and Institutional Change in EU Policy on Food, Asbestos and Chemicals, and Gender Equality. Stockholm, 2004. P. 228-287.
36. Cichowlas O., Rittelmeyer Y. France and the Future of the European Union. *Post-conference Report of the Polish Institute of International Affairs*. *The Polish institute of international affairs*. 2012. P. 1-22.
37. Darnis J.P. François Hollande's presidency: a new era in French foreign policy? *Istituto Affari Internazionali*. 2012. P. 2-9.

38. Dimitrakopoulos D.G. France and the EU under Sarkozy: between European ambitions and national objectives. *Modern & Contemporary France*. 2009. № 17 (4). P. 451-465.
39. Grabbe H., Guérot U. Could a hard core run the enlarged EU? *Center for European Reform Briefing Note*. 2004. P. 1-10.
40. Haglund D. Travels with Charlemagne: Metaphor, myth and the future of Franco-German Security and Defence Cooperation. *Contemporary Security Policy*. 2002. Vol. 23. No. 1. P. 63-92.
41. Howorth J. France and European Security 1944-1994: Re-reading the Gaullist 'Consensus'. *France: From the Cold War to the New World Order*. London: Macmillan Press, 1996. P. 17-38.
42. Howorth J. The Euro-Atlantic security dilemma: France, Britain, and the ESDP. *Journal of Transatlantic Studies*. 2005. Vol. 3, No. 1. P. 39-54.
43. Irondelle B. European Foreign Policy: the End of French Europe? *Journal of European Integration*. 2008. Vol. 30, No. 1. P. 155.
44. Kaca E., Liszczyk D. François Hollande and French European policy. *Polish institute of international affairs*. 2012. Vol. 48 (381). P. 726-727.
45. Pollack M. International Relations Theory and European Integration. *Journal of Common Market Studies, Wiley Blackwell*. 2001. Vol. 39 (2). P. 221-244.
46. Rama V. *The Enlargement of the European Union - The Conditions of Accession*. Juridiska fakulteten – institutionen. 2009. P. 20-32.
47. Steible B. Emmanuel Macron: the return of France as a driving force for European integration? *The European Union and its Political Leaders: Understanding the Integration Process*. Cham. Springer International Publishing, 2022. P. 1-22.
48. Sulun D. The impact of COVID-19 on France's economy with an overview on the European economy. *Journal of Research in Economics, Politics & Finance*. 2020. Vol. 5 (Special Issue). P. 115-136.
49. Tekin B.C. France and European integration: An uneasy relationship. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2008. P. 131-146.

50. Tulmets E. The European policy of President Sarkozy: innovations and continuity? *Institute of international relations Prague*. 2008. P. 1-10.
51. Utley R.E. France: Willing the means to the end? In: Smith M.A., Timmins G. *Uncertain Europe. Building a new European security order*. London. 2001. 141 p.
52. Vassallo F. The EU discourse in the 2012 French Presidential Election. *French Politics, Culture & Society*. Vol. 30. No. 3, the 2012 elections in France (Winter 2012). P. 79-95.
53. Wendt A. Anarchy is What States Make of It. *International Organisation*. 1992. Vol. 42. № 2. P. 391-425.
54. Губар О. Макрон запропонував масштабну реформу Євросоюзу. *DW*. URL: <https://www.dw.com/uk/макрон-запропонував-масштабну-реформу-євросоюзу/a-40695848>
55. Думанська М. Макрон і Конте закликають переглянути міграційну політику ЄС. *DW*. URL: <https://www.dw.com/uk/макрон-і-конте-закликають-до-перегляду-міграційної-політики-єс/a-50490371>
56. Макрон увів податкову реформу у Франції. *GLAVCOM*. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/makron-uviv-podatkovu-reformu-u-franciji-462958.html>
57. Кононенко М. Референдум для Макрона? *LB.ua*. URL: [https://lb.ua/world/2019/02/14/419708\\_referendum\\_makrona.html](https://lb.ua/world/2019/02/14/419708_referendum_makrona.html)
58. Коваленко Б. Між амбіціями та реальністю: зовнішня політика Франції за президентства Макрона. URL: <https://adastra.org.ua/blog/mizh-ambiciyami-ta-realnistyu-zovnishnya-politika-franciyi-za-prezidentstva-makrona>
59. Abis S. François Hollande and the mediterranean region. URL: <https://www.iemed.org/publication/francois-hollande-and-the-mediterranean-region/>
60. Index of economic freedom. URL: <https://www.heritage.org/index/>

61. The common agricultural policy at a glance. *Agriculture and rural development*.  
URL: [https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance\\_en#:~:text=The%20CAP%20provides%20income%20support,an%20health%20and%20welfare%20standards](https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en#:~:text=The%20CAP%20provides%20income%20support,an%20health%20and%20welfare%20standards).
62. Discusses the specific impact of the crisis on the Parisian economy, including job losses and support measures. *Apur*.  
URL: <https://www.apur.org/en/our-works/impact-crisis-parisian-economy-2020>
63. The Legatum Prosperity Index. URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/legatum-prosperity-index>
64. Baleyte J. The French economy in 2020: a year of upheaval. *Insee*. 2021. URL: <https://www.insee.fr/en/statistiques/5395039>
65. Highlights the strong role of the President in the French system and provides an overview of government and society. *Britannica*.  
URL: <https://www.britannica.com/place/France/Government-and-society>
66. The EU's Rise as a Defense Technological Power: From Strategic Autonomy to Technological Sovereignty. *CarnegieEurope*.  
URL: <https://carnegieeurope.eu/2021/08/12/eu-s-rise-as-defense-technological-power-from-strategic-autonomy-to-technological-sovereignty-pub-85134>
67. Clegg D. A more liberal France, a more social Europe? Macron, two-level reformism and the COVID-19 crisis. 2022.  
URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8900467/>
68. European Council Conclusions 9 December 2011.  
URL: [http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms\\_data/docs/pressdata/en/ec/126714.pdf](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126714.pdf)
69. French accounts of the European integration process. CVCE.  
URL: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/bd413e88-ba1c-4ae4-9edb-dc3ba4d5230c>

70. The Luxembourg Compromise (January 1966). CVCE.  
URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/d1cfaf4d-8b5c-4334-ac1d-0438f4a0d617/a9aaa0cd-4401-45ba-867f-50e4e04cf272#>
71. The World Factbook. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>
72. Cultural Diplomacy.  
URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/cultural-diplomacy/>
73. Schulten L. Is the French president's vision for Europe realistic?. *DW*. 2023.  
URL: <https://www.dw.com/en/is-french-president-macrons-eu-vision-more-than-just-a-dream/a-65306760>
74. Offers forecasts on France's economic performance during the pandemic, including GDP contraction and public deficit projections. European Commission Forecasts.  
URL: [https://ec.europa.eu/economy\\_finance/forecasts/2020/autumn/ecfin\\_forecast\\_autumn\\_2020\\_fr\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/economy_finance/forecasts/2020/autumn/ecfin_forecast_autumn_2020_fr_en.pdf)
75. Discusses the French government and its semi-presidential political system, emphasizing the separation of powers and the role of the President. Expatica.  
URL: <https://www.expatica.com/fr/living/gov-law-admin/french-government-107814/>
76. E. Macron: Europe—It Can Die. A New Paradigm at The Sorbonne. *Geopolitique*.  
URL: <https://geopolitique.eu/en/2024/04/26/macron-europe-it-can-die-a-new-paradigm-at-the-sorbonne/>
77. Provides detailed insights into the structure and performance of the French economy, including sectoral contributions. *Insee Analyses*.  
URL: <https://www.insee.fr/en/statistiques/5395039>
78. Ministère De L'europe Et Des Affaires Étrangères. *France Diplomatie*.  
URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/>
79. Sarkozy calls for European integration. *Politico*.  
URL: <https://www.politico.eu/article/sarkozy-calls-for-european-integration/>

80. Explores the changing role of the state in France's economy, particularly in response to crises. *Research Gate*.  
URL: [https://www.researchgate.net/publication/369156243\\_Chapter\\_2\\_The\\_Changing\\_Role\\_of\\_the\\_State\\_in\\_France\\_from\\_Crisis\\_to\\_Crisis](https://www.researchgate.net/publication/369156243_Chapter_2_The_Changing_Role_of_the_State_in_France_from_Crisis_to_Crisis)
81. Rozenberg O. France in quest of a European narrative. 2015.  
URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/345-france-in-quest-of-a-european-narrative>
82. European Political Cooperation. *Universite du Luxembourg*. URL: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/fed975ca-665b-4c89-ac04-0ac7e8919c51>
83. The ratification of the Treaty of Lisbon. *Universite du Luxembourg*.  
URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>
84. Provides statistics on the economic impact of COVID-19 in France, including GDP decline and changes in consumer behavior. Statista.  
URL: <https://www.statista.com/topics/8035/economic-impact-of-the-coronavirus-covid-19-in-france/#topicOverview>
85. Provides insights into the French government's structure and history, highlighting the semi-presidential system and the roles of the legislative branches.  
URL: <https://study.com/learn/lesson/french-government-republic-structure-history.html>
86. Staunton E. France is back': Macron's European policy to rescue 'European civilisation' and the liberal international order. 2022.  
URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01436597.2021.1994384?needAccess=true>
87. Struna H. Macron's big plans for French agriculture. 2022.  
URL: <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/macrons-big-plans-for-french-agriculture/#>

88. Messina A. The Uniting of Europe.

URL: <https://www.europarl.europa.eu/100books/file/EN-H-BW-0038-The-uniting-of-Europe.pdf>

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна  
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»  
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

## **ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА**

на кваліфікаційну роботу бакалавра студентки спеціальності  
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

**Ситник Маргаріти Максимівни**

на тему:

**«Євроінтеграційна політика Франції»**

04. 06. 2025 р.

Маргарита Максимівна Ситник обрала в якості об'єкта дослідження одну із актуальних тем – дослідження особливостей євроінтеграційної політики Французької Республіки.

М.М. Ситник своєчасно підійшла до написання кваліфікаційної роботи, постійно відвідувала консультації за графіком, уважно дослухалась до порад наукового керівника, виявила себе як старанна, дисциплінована та відповідальна студентка. Кожен розділ кваліфікаційної роботи подавався на перевірку науковому керівнику з випередженням графіка.

Говорячи про наукові досягнення М.М. Ситник слід зазначити, що протягом свого навчання в університеті вона регулярно приймала участь у наукових конференціях, які організовувались кафедрою світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу, та має наукові публікації.

Кваліфікаційна робота М.М. Ситник представляє собою самостійне дослідження. Структура дипломної роботи відзначається логічністю і послідовністю. Це дало можливість комплексно проаналізувати основні аспекти проблеми дослідження.

Під час роботи над темою авторкою було опрацьовано значний обсяг джерел та наукової літератури з обраної тематики, що дало можливість розкрити науково-теоретичну базу роботи, та дослідити роль та місце Франції в процесах європейської інтеграції в другій половині XX – першій чверті XXI ст.

Зміст роботи та її оформлення не викликають зауважень. Матеріал у роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок. Мету дослідження було досягнуто, завдання, які було поставлено автором на початку роботи, виконані. Основні положення та висновки кваліфікаційної роботи є обґрунтованими та не викликають заперечень.

Кваліфікаційна робота М.М. Ситник може бути допущена до захисту в державній екзаменаційній комісії та заслуговує на високу оцінку.

**Науковий керівник:**

кандидат історичних наук,  
доцент кафедри світової політики,  
дипломатії та туристичного бізнесу



М. Ю. ОНАЦЬКИЙ

Харківський національний  
університет ім. В.Н. Каразіна,  
м. Харків

Екзаменаційній комісії  
із захисту робіт бакалаврів  
студентів спеціальності  
291 «Міжнародні відносини,  
суспільні комунікації та  
регіональні студії»

05. 06. 2025 р.

## **ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ**

на кваліфікаційну роботу бакалавра

**Ситник Маргаріти Максимівни**

на тему:

**«Євроінтеграційна політика Франції»**

Франція є однією з найбільш економічно розвинених та впливових держав Європи, єдиною країною континентальної Західної Європи, яка має ядерну зброю. На сучасному етапі Французька Республіка позиціонує себе як держава, яка має глобальні інтереси. У той же час, головним вектором зовнішньої політики П'ятої Республіки є європейський вектор, в межах якого особливе значення для Франції має участь у процесах євроінтеграції. В зв'язку з цим комплексне дослідження євроінтеграційної політики Франції набуває актуального значення.

Структура дипломної роботи М.М. Ситник цілком відповідає поставленим цілям і завданням. У першому розділі розглянуто науково-теоретичні аспекти обраної для дослідження теми: висвітлено джерельну та наукову базу роботи, розглянуто понятійно-категоріальний апарат дослідження, складено соціально-економічний та політичний профіль Франції.

У другому розділі проаналізовано роль та місце Франції в становленні та еволюції Європейського Економічного Співтовариства в 1957 – 1992 рр. Досліджено участь Франції в євроінтеграційних процесах наприкінці ХХ – в першій чверті ХХІ ст. Здійснено порівняльний аналіз євроінтеграційної

політики Франції в період президентства Н. Саркозі та Ф. Олланда. Окрему увагу авторка приділила розгляду проєкту реформування ЄС, ініційованого президентом Е. Макроном.

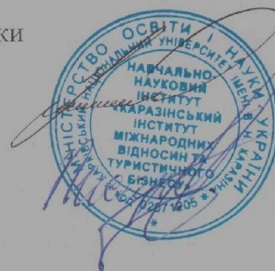
У процесі підготовки дипломної роботи автор продемонструвала вміння аналізувати і систематизувати зібрану інформацію, а також робити самостійні висновки та узагальнення. Усі поставлені в роботі завдання були успішно виконані. Основні положення та висновки роботи є достатньо обґрунтованими та не викликають зауважень.

Даючи в цілому позитивну оцінку дослідженню М.М. Ситник разом з тим, слід зазначити, що в роботі мають місце незначні стилістичні помилки та деякі неточності в оформленні науково-довідкового апарату. Втім, вказані недоліки носять частковий характер та не впливають на загальний зміст роботи.

Кваліфікаційна робота М.М. Ситник виконана на високому рівні, є самостійним дослідженням, відповідає вимогам, які висуваються до робіт відповідного кваліфікаційного рівня, і може бути рекомендована до захисту. За умов успішного захисту в екзаменаційній комісії робота заслуговує на оцінку «відмінно», а її авторка – надання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

**Рецензент:**

кандидат економічних наук,  
доцент кафедри міжнародних  
економічних відносин та логістики  
Харківського національного  
університету імені В.Н. Каразіна



Роман КОВАЛЕНКО